د خالق او مخلوق

ترمنځ دواسطی پیژندل

د «الواسطة بين الحق والخلق»

پیشتو ترجمه

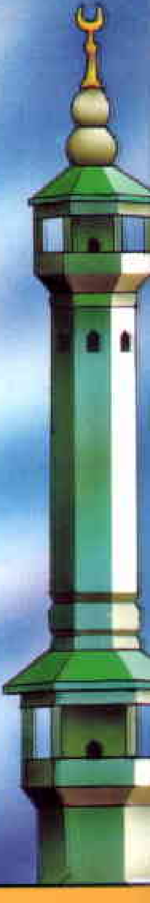

Kingdom of Saudi Arabia

The Cooperative Office For Call And Guidance To Communities at Um Al-Hammam

Under the Supervision of the ministry of Islamic Affairs Endowment Guidance & Propagation

Tel. 4826466 / 4884496 Fax 4827489 - P.O. Box 31021 Riyadh 11497

Pustu

28

الواسطة
بين الخالق والمخلوق

تأليف

شيخ الإسلام ابن تيمية «رحمه الله»

(بلغة البشتو)

المملكة العربية السعودية

المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد وتوعية الجاليات بأم الحما

تحت إشراف وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشـ

ت: ٤٨٢٦٤٦٦ / ٤٨٨٤٤٩٦ فاكس ٤٨٢٧٤٨٩ - ص.ب ٣١٠٢١ الرياض ١١٤٩٧

بشتو

٢٨

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ ۗ آللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ

«سورة النمل: ٥٩»

دخالق او مخلوق

ترمنځ دواسطی پیژندل

د «الواسطة بين الحق والخلق»

پښتوترجمـــه

مؤلف: شيخ الإسلام ابن تيمية «رحمه الله»

«٦٦١ - ٧٢٨هـ ق»

ژباړن : قاضي محمد شعيب «صافی»

ح المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد بحائل ، ١٤١٨هـ

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

ابن باز ، عبد العزيز بن عبدالله

الواسطة بين الخالق والمخلوق .ـ حائل .

٩٦ ص ؛ ١٢ × ١٧ سم

ردمك : ٢ - ٤ - ٩١٨٧ - ٩٩٦٠

(النص بلغة البشتو)

١- العقيدة الاسلامية ٢- الايمان (الاسلام) أ- العنوان

ديوي ٢٤٠ ١٨/١٨٦٥

رقم الايداع ١٨/١٨٦٥

ردمك : ٢ - ٤ - ٩١٨٧ - ٩٩٦٠

دكتاب نوم : دخالق اومخلوق ترمنځ دواسطې پېژندل

مؤلف : شيخ الاسلام احمد بن عبد الحليم بن عبد السلام ابن تيميه رح ٦٦١- ٧٢٨ هق

ژباړن : قاضي محمد شعيب (صافي)

ناشر : مكتبة الامام محمد بن اسماعيل البخاري جهانګيرآباد نمبر ٣ شيخ وله پشاور پاكستان .

دچاپ نېټه ٤/ جمادى الثاني ١٤١٥ هق

دچاپ شمير (١٠٠٠) ټوكه

فهرست

مخ	د موضوع سرلیک (عنوان)
الف	د ژباړن سریزه
ع	د مصنف لنډه پیژندنه
۱	د څیړونکی سریزه
۱۸	د الله (ج) او بندګانو ترمنځ د واسطې معنی
۲۰	چاچې قرآن ولوستلو او عمل یې ورباندې وکړ....
۲۴	رسولان د الله او بندګانو ترمنځ د احکامو رسولو په برخه کښې واسطې دي
۲۹	غیرمشروع واسطه
۳۱	فرښتو او انبیاؤ سره د تکلیف لري کولو واک نشته
۳۳	په الوهیت سره د فرښتو او انبیاؤ نیول کفر دی
۳۵	علماء د رسول الله صلی الله علیه وسلم او امت ترمنځ یې یواځې د اسلام....
۳۹	د خلقو او پاچایانو ترمنځ واسطې په درې ډوله دي
۴۳	شفاعت د الله پاک د اذن پورې اړه لري
۵۳	د ادنی په حق کښې د اعلی له طرفه دعا غوښتل او دغه راز بالعکس دواړه مشروع طریقې دي.
۵۷	دعا داعی او مدعوٌ له دواړو ته ګټه رسوي
۶۲	په الله باندې توکل او یواځې د الله نه ویره او امید ساتل د توحید څخه عبارت دي.
۷۵	هغه اشیاچې الله پیدا کړي دي انکار ترې نشي کیدای.

بسم الله الرحمن الرحيم

دَ ژبارن سریزه

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم، اما بعد:

دا ښکاره او یقینی خبره ده چې دا نسان دخلقت او پیدایښت څخه اصلی مقصد هم دا دی چې دی به د الله تعالیٰ عبادت او بندګی کوی، او د سورة ذاریات دغه مبارك ایت ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ د دې مدعیٰ دثبوت یو څرګند دلیل دی، ځکه په دغه مبارك آیت کښی الله تعالیٰ فرمایلی دي: او نه دی پیدا کړی ما پیریان او انسانان مګر ددې لپاره مې پیدا کړی دي چه ځما عبادت وکړی. او انسان هله دکمال مرتبې ته رسیږی چې د الله تعالیٰ په عبادت او بندګۍ کښی دالله پاك دحکمونو مطابق په سمی او حقیقی معنیٰ سره عبد جوړ شی.

همدارنګه په دې کښی هم شك نشته چې انسان یو معزز او مکرم مخلوق دی. او لکه چې الله پاك فرمایی: ﴿ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ..... الآیه ﴾ (۱)

(۱) اسراء: (۷۰) =

په ځمکه کښې د نورو مخلوقاتو په نسبت سره په جسمي او معنوي لحاظ د نورو صفتونو لرونکي او د ژیاتو ځانګړتیاؤ څښتن دی، چې په دغو ټولو ځانګړتیاوو او صفتونو کښې یې بیا عقل د پام وړ امتیازي صفت دئ چې الله (ج) په ده باندې د هغې پیرزو نه کړې ده.

اما بیا هم انسان د عقل او نورو خصوصیاتو په لرلو سره نشي کولای چې د الله پاک د بندګی او عبادت اقسام، او همدا رنګه د عبادت کولو کیفیت او طریقه و پېژنی او بیا په هاغه طریقه باندې د خپل خالق په وړاندې په عبادت کولو باندې مشغول شی، او عبادت یې د الله تعالیٰ د رضا حاصلولو سبب وګرځي، او بالاخره بیا هغو جنتونو ته د ننوتلو جوګه شي د کوم وعده چې الله پاک د نیکانو او مطیعو بندګانو سره کړې ده.

پس د همدغه ضرورت له مخې الله پاک انبیاء علیهم السلام را ولیږل، ترڅو د وحې په رڼا کښې انسانانو ته لار ښوونه وکړي او همدوی په دنیا کښې د هدایت حاصلولو په برخه کښې د یوا ځنۍ

= او یقینا عزت ورکړې شوی دئ مونږ اولاد د آدم (ع) ته او سواره کړي دي مونږ دوئ لره په وچه او دریاب کښې.

مرجع په توګه سره و پیژندل شي.

د اسلامي امت ستر لارښود محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په ټولو انبیاوو کښې اخرنی او غوره پیغمبر دی او کوم کتاب چې په ده باندې نازل شوی دی هغه د ټولو اسماني کتابونو په نسبت جامع او اکمل دی، او شریعت یې کامل او مکمل دی.

پس په دغه کامل او مکمل شریعت کښې خلقو ته د دې موقع نه ده ورکړل شوې چې د وی په شرعي امورو کښې د شرعي اصل څخه پرته، د عقل او فاسد قیاس څخه کار واخلي. ولې متاسفانه بیا هم یوزیات شمیر خلق د وسیلې متعلق په دې عقیده دي چې الله پاک ته د ذواتو فاضلو واسطه کول یو ضروري او لازمي امر دی! د وی په دې برخه کښې د خپل ناقص عقل او فاسد قیاس څخه کار اخلي او وایي:

د لته په دنیا کښې د حکومتونو تعامل او طرز العمل داسې دی چې کله والیانو، وزیرانو او نورو دولتي مشرانو ته غوښتنلیکونه یعنې عرائض د واسطو د سفارش نه پرته د عارضینو له خوا نیغ په نیغه وړاندې شي، نو بیا کله داسې دي چې هغه هیڅ د مسؤل مقام د پام لاندې راځي نه، او کله

داسي دي چې د عارض په ګمته په کښي کوم مثبت او اغیز من اجراات صورت نه نیسي، دغه راز دوئ وايي: کله چې څوک واسطه د نه لرې نو صدراعظم، رئیس جمهور او پاچا ته یې په یواځې ځان ودتلل که ناشونی نه وي نو دزیاتو مشکلاتو څخه خالي هم نه وي.

همدارنګه دوی وایي: کله چې یوسړی صدراعظم، رئیس جمهور او یا پاچا ته دوالیانو او یا وزیرانو په واسطه سره خپله عریضه او غوښتنلیک ور وړاندې کړي نو ذکر شوي دولتي مسؤلین باید خپلو والیانو او وزیرانو په خاطر سره د دغه سړي عریضې او غوښتنلیک ته نسبةً زیات اهمیت ورکوي.

دوئ د خپلو دغو جوړ ساخته مقدمو په تعقیب وايي: عوام الناس یعنې عادي خلق په دې خاطر چې ګناه کاران دي نو د حاجتونو د پوره کولو او دخپلو ستونزو او مشکلاتو د رفع کولو په برخه کښې ورله په کار دي چې ذوات فاضله، یعنې اولیایي کرام ونیکان بندګان واسطه کاندې چې د الله پاک در بارته یې غوښتنې وړاندې کړي.

دوئ باید هم دغه اتکل او مزخرف اعتقاد په بنیاد

د اولیایې کرامو او نیکانو بنده کانو قبرونو او مزارونو ته ور د دوې او د غیر مشروع اعمالو او اقوالو مرتکب کرځي.

د (الواسطة بين الحق والخلق) په نوم رساله چې پښتو ژباړه (ترجمه) یې ستاسې په وړاندې قرار لري، د اسلامي دعوت د یو ځلیکښ، مبارز او مجاهد شخصیت شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله لخوا د دغه مهمې واسطې نیولو د څرنګوالي یعنې مشروعیت او عدم مشروعیت په برخه کښې د قرآن کریم او نبوي احادیثو په رڼا کښې په ډیره مدلله توګه سره لیکل شوې ده، او د دغه مسئلې د وضاحت او روښانه کولو په لړ کښې یوه ډیره قیمتي او ارزښت ناکه رساله ده، او لکه چې محمود مهمد وایي: دا ده ورده چې په طلاو سره ویکلې شي او په اسلامي ټولنه کښې د عمل او عقیدې د اصلاح په باب د استفادې وړ وګرځي، که لوستونکي د مطالعې په مهال خپله کینه او تعصب شا ته وغورځوي نو هغه به ورته دا خبره مبالغه نه بلکښې حق او حقیقت ثابت او معلوم شي.

ګرانو لوستونکو! ځکښې لدې چې د نوموړې رسالې په ژباړه باندې پیل کوم لازمه ګڼم چې لومړي

درته د کتاب مؤلف شیخ الاسلام ابن تیمیه رح په لنډ ډول سره دروو پېژنم او بیا مو د یو څه وخت لپاره د څېړونکي په سریزه (مقدمه) کښې چې په خپله ذات کښې یو ارزښتناک او کتوره لیکنه ده مشغول وساتم، او دا په دې خاطر چې په آینده کې په مینه او رغبت سره خپلې مطالعې ته د کتاب تر پای پورې ادامه ورکړئ.

په پای کښې ستاسو توجو دې ټکي ته اړوم چې د څېړونکي سریزه له دې امله چې اوږده وه نو جلا شوه درته وړاندې کړل شوه او د شیخ د خپلې لیکنې سره یې تسلسل په نظر کښې ونیول شو چې په دې ترتیب سره تر (۱۷) مخه پورې سریزه ده او بیا د (۱۸) مخ څخه زموږ د ترجمې منتخب کتاب شروع کیږي.

پس دا دې زه د وعدې مطابق په لومړي مقصد پیل کوم او د الله تعالی څخه سوال کوم چې موږ ټولو مسلمانانو ته په صراط مستقیم باندې چې د منعوم علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین لارښوده تللو توفیق راکړي.

وصلی الله تعالی علی محمد و آله وصحبه اجمعین

قاضي محمد شعیب. کنړ افغانستان.

۱۴۱۵/۳/۸ هـ ق.

دَمُصنف لنډه پيژندنه

د ده نوم شيخ الاسلام تقي الدين ابو العباس احمد ابن عبد الحليم بن عبد السلام بن عبد الله بن الخضر بن محمد بن تيمية الحراني الدمشقي دی .

تيمية د ده نيابي بي نوم دئ چي اصلاً د ده د جد اعلی (محمد) مور وه او په خپله زمانه کښې يوه داسې عالمه، واعظه او تقوی داره ښځه وه، چې په خپل قام او سيمه کښې يې په علم، پوهه، ذکاوت او تقوی کښې ساری نه درلوده او بيا د هغې د اولاد په سلسله کښې تيميه د هغه چا لپاره تخلص وګرځيدلو چې د هغې سره يې په علم او ذکاوت کښې مشابهت او ورته والی درلوده.

شيخ الاسلام ابن تيميه ؒ په ۶۶۱ هـ ق کال کښې د ربيع الاول د مياشتې په (۱۰) نيټه د حران په ښار کښې زيږيدلی دی، او کله چې تاتاري يرغلګرو فوځونو په ۶۶۷ هـ ق کال کښې په حران باندې يرغل وکړ نو شيخ د شپږو[۲] کلونو په عمر دئ چې والد صاحب يې ری او د کورنۍ نورو غړي د ځان سره واخستل، او دمشق ته مهاجر شول؛ د ده په دمشق کښې خپلې زده کړې ته چې په حران کښې يې پيل کړې وې ادامه ورکړه، او

په لنډه موده کښې يې خپل تحصيلات پای ته ورسول.
څرنګه چې نوموړی د لوړ استعداد، قوی حافظې او اعلی زکاوت څښتن و، نو له دې کبله د خپل تحصيل په دوران کښې د هر فن په زده کړه کښې د ټولو همزولو نه وړاندې و، او ملګرو په نسبت سره ممتاز حيثيت او مقام درلوده، ده به خپل درس په داسې توګه حافظې ته سپارلو چې کله به ترينه کوم ملګری او يا استاذ پوښتنه وکړه نو ده به ورته خپل ټول درس په داسې ترتيب سره تېر که لکه څنګه چې به يې استاذ درس ورکړی و، همدا وجه وه چې ټولو استاذانو به يې ستاينه او صفت کاوه او ملګرو به يې دده د خدائي ورکړي استعداد په برخه کښې حسد مشروع يعنې غبطه درلوده.
شيخ الاسلام ابن تيميه رح د هغو رښتنو او واقعي علماؤ او مجاهدينو له جملې څخه دی چې د دعوت الی الحق په ميدان کښې يې په ژبه، قلم او توره سره د جهاد وظيفه ترسره کړې ده، او خپل مسؤليت يې د خپل وس مطابق په پوره ايمانداری او خلوص سره رفع کړی دی.
د دعوت بنيادی مقصد يې د شرک او بدعاتو رد، د الله تعالی وحدانيت او يو والی ته د خلقو رابلل، او په اسلامی ټولنه کښې د رسول الله صلی الله عليه وسلم

د سنتو او طریقو معمول ګرځول وُ، او په دغه لاره کښې دې د الله پاک نه پرته د بل چا څخه نه ویریده او نه یې ورله پروا ساتله.

ابن تیمیه رح د اسلام په تاریخ کښې د دعوت او جهاد په لاره کښې هغه ځلانده ځیره ده چې خپل ټول عمر یې د علم په تحصیل، تدریس، تالیف، او د دین څخه د دفاع، او د اسلام د دښمنانو په مقابل کښې په قتال او جګړه کښې تیر کړی دی، او په دغه برخه کښې یې داسې ستونزې او کړاوونه ګاللي دي چې تاریخ به یې تر قیامته هېر نه کړي دی په خپل عمر کښې بې شماره علمي ځواک خاوند وُ الله پاک ورته په خپله مهربانۍ سره داسې علم او پوهه ورکړې وه چې د عقل خاوندان ورته حیران پاتې وُ.

حافظ عمر بن علي البزار لیکلي دي چې یوه ورځ دې د دې حدیث متعلق (لَعَنَ اللّٰهُ الْمُحَلِّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهٗ) و پوښتنه شوه نو ده په دې اړه داسې مفصل بحث وکړ چې یو لوی ټوک کتاب ترینه جوړ شو.

ده دا هم لیکلي دي چې د تعجب وړ خبره لا دا ده چې شیخ یو زیات شمیر لوی او کوچني کتابونه په زندان کښې په داسې حال کښې تصنیف کړي دي چې د مطالعې لپاره ورسره هیڅ کتاب موجود نه وُ، او بیا هم ده له یاده څخه په خپلو

تالیفاتو کښې ټول هغه څه ذکر کړي دي کوم ته چې ضرورت
وُ، د مثال په توګه احادیث، آثار، د علماؤ اقوال (دغه ډول) د محدثینو
او مؤلفینو او د دوی د تالیفاتو نومونه یې په تفصیل سره
بیان کړي او لیکلي دي.

د غه راز ده د ټولو هغو کتابونو نومونه په کومو کښې
چې د غه احادیث، آثار او د علماؤ او محدثینو اقوال ذکر
دي، په فصل او باب سره په ګوته کړي دي، او چې کله د غه
تصانیف د څیړونکو لخوا د مطالعې لاندې نیول شوي دي منو
الحمدلله غلطي په کښې موندل شوې نه ده.

امام ذهبي لیکلي دي چې شیخ الاسلام ابن تیمیه (رح) لکه
څنګه چې د صحابه وُ او تابعینو د راؤ او مسلکونو په باب
کافي معلومات او اګاهي درلوده، د غه راز یې د څلورو
مشهورو مذهبونو متعلق هم داسې مطالعه لرله چې کله
به ترینه په کومه مسأله کښې پوښتنه وشوه نو ده به وړاندې
په دغه مسئله کښې د څلور واړه مذاهبو اقوال په تفصیل
سره مدلل بیان کړل.

ذهبي داهم لیکلي دي چې ده د قرآن او سنت په استناد
سره په ډیرو مسائلو کښې داسې فتوا ګانې ورکړې دي چې
هغه په څلورو مذاهبو کښې وجود نه لري (دغه) ټول ذ لیکلي
دي چې نوموړی هیڅ کله د کوم معین او تاکلي مذهب پر
اساس فتوی نه ده ورکړې بلکښې د هغه دلیل پر بنیاد یې

«صحیح»
حکم کړی دی چې د ده په نزد سیځی ثابت شوی دی. ذهبی وایی په دی برخه کښې د ده مقصد د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنت او د سلف صالحینو طریقه ژوندی کول او رواجول وُ.

علامه کمال الدین ابن زملکانی ویلی دی:

کله چې به د ده (شیخ الاسلام ابن تیمیة رح) نه د علم په یو فن کښې سوال وشو او ده به په بحث شروع وکړه، نو آوریدونکی اولیدونکی به داسې ګمان کاوه چې ګنې دی د دی فن څخه پرته په بل فن باندی نه پوهیږی او داسې ګڼله چې بل هیڅوک د ده په شان په دی فن کښې معلومات نه لری.

د شیخ د علمی مجلس د حاضرینو جملې څخه د ابن الدوری په نوم یو عالم وایی: د شیخ څخه یوه ورځ یو یهودی په شعر سره چې (۸) آته بیتونه جوړ یدل د قدر په باره کښې پوښتنه وکړه، پس شیخ لږه شیبه سکوت اختیار که او بیا یې په لیکنه باندی شروع وکړه، مونږ داسې ګمان کاوُ چې ګنی په نثر سره به یې ځواب نوشته کوی، ولی ده چې کله بیرته رو ستنه حاضرینو ته ځواب آوړ ولوستلو موليدل چې تقریبا (۱۸۴) بیتونه یې د سوال د اشعارو د بحر او قافیې مطابق لیکلی وُ او د ټولو علوموا و فنونو رعایت پکښی په کامله توګه شوی وُ.

د شیخ الاسلام ابن تیمیة رح د مناقبو د لیکونکو د جملې څخه حافظ عمر بن علی البزار متوفی ۷۴۹ھ په خپل تالیف «الاعلام

العلية فی مناقب ابن تیمیة رح، کښی لیکلی دی: شیخ رح به د رسول الله صلی الله علیه وسلم ذکر او یادونه د صلی الله علیه وسلم څخه پرته بیخی نه کوله او حمادی په الله ج باندی قسم وی چی ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تعظیم، درناوی او اتباع په برخه کښی د ده څخه زیات بل څوک نه دی لیدلی، ځکه چی کله به په یوه مسئله کښی کوم حدیث موجود وُ او دی به په دی پوه شو چی دا بل حدیث په ذریعه سره نه دی نسخه شوی، نو ده غه حدیث بی معمول بها گرځولو او د همدغه حدیث په تقاضا به یی فیصله او فتوه صادره وله او د نورو خلکو تر څخه به یی د بل هیڅ چا قول ته که هر څوک به وُ کوم التفات نه کاوه.

شیخ د تالیف او تصنیف په ساحه کښی خاص او ځانگړی مهارت درلوده، او همدغه وجه ده چی تالیفات یی وار په او غټ د مورخینو او حفاظو په قول سره د یو زر ۱۰۰۰ څخه زیات حساب شوی دی.

حافظ ابن قیم، حافظ ابن کثیر، حافظ ابن قدامه، او حافظ ابن ذهبی د ده مشهور د شاگردان دی، او د دغه پر دول علمی شخصیتونو رد زل او جامعی ته وړاندی کول د ده د علمی پیاوړتیا د جوته وتنی په برخه کښی یو ځرگند دلیل دی.

حافظ ابن کثیر په البدایه والنهایه، کښی لیکلی دی چی شیخ الاسلام ابن تیمیة رح د (۷۲۸) کال د ذی القعدی د میاشتی په (۲۰) نیټه د دوشنبی د شپی سحرمهال یعنی د

سبا صادق د راختلو په وخت په زندان کښې څپله روح څنډل حقیقي مالک ته په داسې حال کښې وسپارله چې په زندان کښې یې د دغه قرآن کریم اتیا[80] ځله ختم کړی وُ، او په اتیایم[81] وار سره د سورة قٓ اخرنۍ آیاتو ته رسیدلی وُ: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ﴾ ته رسیدلی وُ چې بیا د سورة رحمٰن د اول څخه متباق قرآن مجید دوه مشهورو شیخانو: عبدالله بن المجد او عبدالله الزرعي الضریر چې شیخ رحمه الله به د دوی قرأت په اورېدو خوښولو په همدغه ورځ د ده ته د غسل ورکولو څخه مخکښې ختم کړ.

څو مورخینو لیکلي دي چې د شیخ په جنازه کښې (۱۵) زره ښځې او د (۶۰ نه تر ۲۰۰) زره پورې نارینه حاضر وو، او حافظ عمر بن علي البزار لیکلي دي چې د ده د جنازې د حاضرینو څخه یو تولګي په دې خبره اتفاق لري چې په شیخ باندې د جنازې د لمونځ کوونکو تعداد د پنځه سوه زره (۵۰۰) څخه زیات وُ او تاریخ پوهان وایي چې د احمد بن حنبلؒ د جنازې څخه وروسته دا دویمه جنازه وه چې په دومره لوی شمیر کښې لمونځ کوونکي پکښې راجمع شوي وُ.

ابن کثیر وایي: د شیخ د مخلصینو د جملې څخه یو کس چې کله په جنازه کښې دومره زیاته ګڼه ګوڼه ولیدله نو په اوچت او از سره یې او ویل: هکذا تکون جنائز

اهل السنة م یعنی د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنتو د پیروانو جنازی همد غسی وی ! .

او د سید المرسلین، خاتم النبیین محمد صلی الله علیه وسلم د پیروی پر اساس یی په ژوند کښی هم سرمایه صرف علم ؤ او د مرګ نه یی روسته هم یوازی علم په میراث سره پریښود ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایی علماء د انبیاؤ وارثان دی، او انبیاؤ د درهم او دینار په میراث سره نه دی پریښی بلکښی معنوی علم په میراث سره پریښی دی .

الله پاک دی په ده باندی د رحمتونو باران ووروی او جنت الفردوس دی ورته نصیبه وګرځوی . آمین

(ژباړن)

بسم الله الرحمٰن الرحيم

د خیرونکی سریزه

ان الحمد لله نحمده و نستعینه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا، ومن سیئات اعمالنا من یهده الله فلا مضل له، ومن یضلل فلا هادی له واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریك له واشهد ان محمدا عبده ورسوله۔۔

امّا بعد: د الله تعالیٰ او مخلوق، یعنی د الله پاك او بندګانو ترمینځ د واسطې مسئله یقیناچې ډېره "خطرناکه"

خطيرة مهمه او درنه موضوع ده خوافسوس چې اکثره مسلمانان ترینه غافل او ناخبره دي۔ او د همدغه غفلت نتیجه ده چې نن دغه اوږ هام پرستې او بې لارې تو بو ـنه او د مسلمانانو ذلت، شکست او سپکاوی وینو او ګورو یې او د هغه نصرت او تائید څخه د کوم وعده چې الله پاك له مونږ سره د شریعت په پیروی او په الله تعالیٰ باندې د توکل کولو په صورت کښی کړې وه محروم او بې برخې یو، الله تعالیٰ په خپل مبارك کتاب قرآن کریم کښی فرمایلی دي:

﴿وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (۱)

«او حق دی په مونږ باندې نصرت د مؤمنانو»

همدارنګه الله تعالی فرمایلي دي:

﴿إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ (۲)

که چیرې مدد وکړئ تاسې د الله د دین سره نو مدد به وکړي الله له تاسی سره او ثابت او ټینګ به کړي قدمونه ستاسو» د غه ډول فرمایي:

﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (۳)

او خاص ده لره دي عزت او غلبه او پیغمبر د ده لره دی او مؤمنانو لره دی». همدارنګه یې فرمایلي دي

﴿وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (۴)

او تاسو غالب یئ که چیرې یئ تاسو پوره ایمان والا».

او س د غه نصرت چیرته دی، دغه عزت چیرته دی، او د مسلمانانو دغه بر تري او غلبه چیرته ده؟!

د حق او خلق یعنی د الله تعالی او بندګانو ترمینځ د واسطې پیژندلو په برخه کښی خلق درې ډلې شوي دي:

(۱) یوه ډله هغه څوک دي چې هغوئ رسول الله صلی الله علیه وسلم د شریعت د تعلیم او ښوونې په

---

(۱) سورة الروم: ۷ ٤ - (۲) سورة محمد: ۷ - (۳) منافقون: ۸

سورة آل عمران: ۹ ۱۳

برخه کښې د يواځې واسطې په توګه نه منې .

دې خلقو دیوې پوچې دعوې په وجه دغه شریعت يواځې د عوامو لپاره خاص کړی ، او د علم الظاهر په نوم سره يې مسمیٰ کړې دې ، او د خپلو عباداتو په برخه کښې ، په هغو اوهامو اوخرافاتو باندې استناد کوي ، چې د دوی يې علم باطن بولی او د «کشف» په نوم سره يې يادوی ، او په حقيقت کښې هغه بلخه نه دی صرف دروغ ، ابلیسي وسوسې او شیطانی واسطې دی چې د اسلام د اصولو او بنسټونو څخه مخالفې دی ...

دوی د دغه منحرفې عقیدې د رواجولو لپاره خپل آواز داسې اوچتوي : « حَدَّثَنِي قَلْبِي عَنْ رَبِّي » !! يعنې زړه مې راته د خپل رب څخه خبر راکړی دې !!

دوی په دې لړکښې د هغو علماؤ پورې ټوکې چې د شريعت پيرودي ، ټوکې اومسخرې کوی او وايي : د دې خپل مړ علم د مړی څخه حاصل کړی دی ، او د علم باطن پيروان بدون له کومې واسطې څخه خپل علم د ژوندی او قیوم ذات څخه حاصل وی ، ددې د دغه فتنې په وجه ډیرعوام تباه او بې لارې کړل ، او د انحراف ، فساد او ضلالت

په لوړې روان کړل.

د وې د پېرو غيرو مشروع امورو کوم چې د دوي په کتابونو کښې ليکل شوي دي، مرتکب کړ ځيدلې دي، او دا هغه څه دي چې علمايې ددوی دا سر ندادونه کفر او قتل او قتلولو اسباب گڼي.

د وې د شريعت د لومړي اصل څخه يا دا چې خبر نه دی، او يا دا چې په زړه يې څېل قانونه په نا خبره کښې اچولی دی، ځکه د دغه اصل له مخې هر څوک چې د الله پاک د هغه قانون او کتاب پرخلاف کوم چې الله تعالیٰ په خپل نبي محمّد صلی الله عليه وسلم باندې نازل کړې دې عمل وکړي نو هغه په يقيني توګه کافر دی، او په کفر کښې يې هيڅ شک او شبه نشته ځکه الله تعالیٰ فرمايلي دي:

«فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا» (۱)

ترجمه: پس نه ده داسې، قسم دی ستا په رب باندې چې نشي مؤمنان کيدای دوي ترهغه پورې چې حاکم کړي تا لره يعنې فيصله وکړي په تا باندې

---

(۱) نساء: ۶۵ -

په هغه معامله کښې چې پیدا شوی وی په منځ د دوی کښې بیا ونه مومی دوی په خپلوز ړونو کښې ځینګان د هغې فیصلې نه چې تاکړې دی، او ویې منې دوی په منلو سره یعنې له جګړې په خوښئ سره.

د غه راز کله چې شیطان د دوی لپاره خپل اعمال ښایسته وګرځول او د علم او دار ننګه د علم د ښا د لمنځه وړلو لپاره یې مقابله پیدا کړه نو نتیجه یې دا شوه چې په تپو تیار و کښې روان شو او د خپلو او هاموا و خیالاتو په جال کښې کېر شو، او بیا د همدغو پوچو او پرسو ده خیالاتو په تیاره کښې د الله تعالی په عبادت باندې بوخت شول.

دوی په مثال د هغه چادی چې الله پاک د هغو په هکله په قرآن کریم کښې داسې فرمایلي دي:

(قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا، اَلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا، أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا) (۱)

---

(۱) کهف: ۱۰۲ - ۱۰۵

ترجمه: ووایه آیا خبر د کړم تا سوته په باره د تاوانی عمل والا وګښی، دا هغه کسان دی چې برباد دی عمل د دوی په ژوند د د نیاکښی، او دګی ګمان کوی چې یقینا دوی خائسته عمل کوی، دا هغه خلق دي چې کفریې کړې دې په آیا تونو د خپل رب او په ملاقات د هغه نو برباد دی عملونه د دوی پس وو به نه درود د دوی لپاره د قیامت په ورځ هیڅ تله بیا دغه طائفه خلق په متعدد ډلو باندې تقسیم شوی دی چې په بیلا بیلو طریقو باندې روان دی او څنی یې د څنو نورو سره په جنګ او جګړه باندې اخته او مبتلا دی، او دا په دې خاطر چې دوی د صراط مستقیم څخه کومه چې د منعوم علیهم لاره لری واقع دی، او لکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم یې په خپل مبارک قول کښی یاد ونه کړې ده، د دغو ټولو فرقو او ډلو ځای د جهنم ووږ دی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایی:

"ستفترق امتی علی ثلاث وسبعین فرقة ثنتان وسبعون فی النار، وواحدة فی الجنة وهی من کان علی مثل ما انا علیه واصحابی"

رواه ابوداؤد، والترمذی، والنسائی وابن ماجة بسند صحیح عن ابی هریرة رض۔

«زردی دی چې امت به می په درې او یا ټ لو تقسیم شي چې دوه او یا به یې په اورکښې وی یعنې جهنم ته به ځي او یوه ټله به په جنت کښې وی یعنې جنت ته به ځي، او دغه ټله هغه خوك دی چې په داسې دین، ملت او لارکا درومي کومه چې ځما او ځما د ملګرو (صحابه ؤ) طریقه، لار او دین دی»
دغه حدیث ابوداود، ترمذی، نسائي، او ابن ماجه په سیې سند سره د ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت کړی دی -
۲- دویمه ټله د دوی څخه هغه خوك دي چې د دغه واسطې په برخه کښې یې د مبالغې نه کار اخستی دی او د خپلې غلطې عقیدې په وجه یې د واسطې څخه داسې مفهوم اخستی دی چې هغه هیڅ د واسطې مفهوم او مقصد کیدلی نه شي؛ پس دوی د همدغه غلطۍ پربنا د رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارك ذات او د نورو انبیاوو، او نیکانو خلقو ذوات واسطې نیولی دي او دا عقیده ساتي چې الله تعالی د بندګانو هیڅ عمل نه قبلوی مګر هله یې قبلوی چې په دغو واسطو سره الله ته پیش ور وړی، او دغه واسطې د دوی لپاره د الله پاك په وړاندې وسیله ګرځي (تَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا)

الله منزه اومقدس ذات دی، او د پیرو لویو
صفتونو څښتن دی، دوی چې څه وایي هغه دالله
دشان سره مناسب نه دی. العیاذُ بالله دوی الله تعالی
په داسې صفت سره متصف وګرځولو چې حتی هغه
ظالم او مستبد پاچایان چې په ځینو دربارونو کښې
یې پیره داران او څوکیداران ود ردلي وي، او د
واسطو والاؤ نه په غیر بل څوك نه شي ورننوتلی
هغه به هم په دغو صفتونو سره متصف نه کړې شي.
که واقعیت په نظر کښې ونیول شي نو دغه
ډول عقیده سانك بیخي د الله تعر د کلام سره ضدیت
لري ځکه الله پاك فرمایي:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ
أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا
لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ (۱)

ترجمه: او هرکله چې پوښتنه وکړي له تا ځنې
بندګان ځما، له حال زما ځنې-نو بیشکه زه نژدې
یم، قبلوم دعا د دعاکوونکي کوم وخت چې وغواړي
له ما ځنې، پس و دی منی حکمونه زما او ایمان
دې راوړي پر ما ریتین دی وکړی په قبول د دعا
سره، بنا یې چې دوی په سمه لاره محکم پاتې شي.

(۱) بقره: ۱۸۶.

په دغه مبارك آيت کښی د يته گوته نيول شوی ده چې الله تعالیٰ ته د رسيدو لپاره يوا ځنئ واسطه په الله تعالیٰ باندې قوی او سپې ايمان لرل دی او بيا په مشروع طريقه باندې د الله پاك عبادت كول دی.

د غه راز په دی مبارك آيت کښی عبادت د ايمان څخه څنگښی ذكر شوی دی، او د ا يې ښيي چې خلق د يته متوجې شي چې عمل صالح، يعنی نيك عمل ډير زيات ارزښت او اهميت لرې او د الله تعالیٰ د رضا حاصلولو او جنت ته د تللو لپاره يو ضروری شرط دی او الله تعالیٰ چې په قرآن كريم کښی د كومې وسيلی ذکر كړې دې د هغې څخه هُم مقصد طاعات او نيك عملونه دي، او دا هغه يوا ځنئ واسطه ده چې تا الله پاك ته نژدې كوي، او د الله تعالیٰ د رحمت د روازې درته پرانزی او جنت ته دې ور ننباسي الله تعالیٰ فرمايلي دي:

(يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوْآ اِلَيْهِ الْوَسِيْلَةَ وَجَاهِدُوْا فِیْ سَبِيْلِهٖ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ) (۱)

ترجمه: اې ايمان والاؤ! وويريږئ د الله تعالیٰ نه او ولټوئ خاص الله تعالیٰ ته نژدې والې په

(۱) مائده: ۳۵

طاعت سره، او جهاد وکړئ په لاره د الله تعالیٰ کښې د دې لپاره چې کامیاب شئ یعنی مراد ته ورسیږی.

الله پاک د هغه جهالو او ناخبرو خلقو د سپکاوی او سپوره تیا په برخه کښې چې د الله تعالیٰ نیک بندګان یې، وسیله نیولی دی داسې فرمایلی دي:

«اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ يَبْتَغُوْنَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسِيْلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُوْنَ رَحْمَتَهٗ وَيَخَافُوْنَ عَذَابَهٗ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُوْرًا» (۱)

ترجمه: هغه کسان چې دوی یې عبادت کوی «راملا دشه ورته وایی» په خپله هغوی خپل رب ته نژدې والی لټوی چې کوم یو به له دوی نه ډیر نژدې وي (الله ته) او امید لری دوی د رحمت د هغه (الله) او ویریږی د عذاب د هغه نه یقیناً ستا رب له عذابه ویره کیدای شی.

په دغه مبارک آیت کښې دا خبره په ډاګه شوی ده چې نیک اعمال الله تعالیٰ ته د تقرب حاصلولو یواځنۍ لار ده، او د دینه پرته بله کومه لار الله پاک ته د نژدې کیدو لپاره وجود نلرئ او هغه نیک بندګان چې دوی وسیله نیولی دی

---

(۱) الاسراء: ۵۷.

هغوي په خپله دخپل ځان لپاره دغې و سيلې ته احتياج او ارتيا لري.

دغه ناپوهه خلق په دې خاطرچې ستومانه نشي د دغو واسطو په ذوا نو باندې اتکاکوي او د خپلې غلطۍ او تيروتنې پروجه نه نيک اعمال ترسره کوي او نه د حرامو څخه ځانونه ساتي.

د مسلمانانو د خطا کيدو او انحراف لويه وجه داده چې دوئ د الله تعالىٰ هغه مبارک قول چې په هغې کښې يې د آدم عليه السلام د ټول اولاد سردار جناب محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم ته په خطاب کولو کښې فرمايلي دي:

(قُلْ لَآ اَمْلِكُ لِنَفْسِيْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا)(۱)

هير کړي دي او يا ترينه هير شوي دي، ځکه په دغه آيت کښې الله پاک فرمائي:

پيغمبره! دوئ ته او وايه چې زه د خپل ځان لپاره نه د گټې رسولو مالک يم، او نه د ضرر د دفع کولو مالک يم.

د غه راز د رسول الله صلى الله عليه وَسَلم هغه قول چې خپلې گرانې لور فاطمې رضى الله عنها ته يې پکښې فرمايلي دي: اى فاطمې! د خپل ځان د نجات لپاره عمل

---

(۱) اعراف: ۱۸۸ -

وکړه لکه چې زه تا د الله تعالیٰ د عذاب څخه نشم خلاص ولې. (۱)

دغه ډول د رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه قول چې فرمایي. کله چې انسان مړشي نو دهغه عمل قطع شي مګر د دری څیزو نو ثواب ورته رسیږي چې هغه صدقه جاریه ده، علم نافع دی او ولد صالح دې چې دعا ورته کوي.

دغه حدیث چې معنایې ذکرشوه مسلم روایت کړی دی. په دې باره کښې د عمر رضی الله عنه له پلوه د عباس رضی الله عنه په دعا سره وسیله نیول، او د رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارک ذات وسیله نه نیول یوداسې قناعت بخښ دلیل دې چې حتی که په نصوصو کښې د انبیاؤ او صالحینو په ذواتو باندې د وسیلې نیولو څخه منع هم نه دی راغلې، نو د دغه طائفې درد پاره همدغه کافی ؤ.

دغه ډول د امام ابوحنیفه رحمة الله علیه یو ډیر ارزښتناک قول د ردمختار او دا هسې بعضو نورو کتابونو په دې برخه کښې داسې نقل کړی دی: «وَاكْرَهُ اَنْ يَسْأَلَ اللهَ اِلَّا بِاللهِ» دی وایي زه دا خبره بده ګڼم چې د الله تعالیٰ څخه پرته په

---

(۱) دغه حدیث چې معنائې ذکرشوه بخاری روایت کړی دی.

بلکه باندې د الله نه سوال شي.

همدارنګه که الله پاک ته د ذکرشویو ذواتو ذوات واسطه نیول جائز وای نو خامخا به یې ذکر په هغو د عامانو کښې راغلې وای چې په قرآن کریم او احادیثو کښې موجودی دی.

هو: کله چې د یو مسلمان سره دا شوق پیدا شي چې الله پاک ته په وسطو سره ځان نژدې کړي نو کولې شي چې د الله پاک څخه د الله په ذات یا د هغو اعمالو د جملې څخه په یو عمل یا د الله تعالی د نومونو څخنی په یو نوم، او یا د ده د صفتونو څخه په یو صفت باندې سوال وکړي.

(۳) - د مسلمانانو څخه ځنی داسې کسان دی چې هغوې د الله او بندګانو ترمنځ دغه واسطه یو رسالت ګڼي چې بیا دغه رسالت د تبلیغ، تعلیم او تربیې څخه عبارت بولی، دغه ډول دوی د دغه رسالت اهمیت، او ورته د بشری ټولنې د ضرورت او اړتیا اندازه هم درک کړی ده، او همدا وجه ده چې دوئ په ډیرې چلتۍ سره محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یعنی د رسول الله صلعم شریعت ته ور درومې ترڅو د وحې په رڼا کښې د ده په دین باندې د ځان پوهه ولو په برخه کښې دی

(رسول الله صلى الله عليه وسلم) پوښتنه وا سطه او عظیمه وسیله وټاکي. پس دوی له همدې امله د رسول الله صلى الله عليه وسلم سیرت او سنتونو لولي لکه څنګه چې قرآن کریم لولي او شعاریې په دې برخه کښې دا الله پاک د غه مبارک فرمان دی :

(قَدْ جَآءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ) (۱)

ترجمه: یقیناً را غلی دی تاسو ته دالله له طرفه نور (رڼا یعنې محمد ص) او کتاب واضح بیان والا چې ښوونه او هدایت کوی په هغې سره له هغې سره الله تعالی هغه چاته چې تابعداری کوی د رضا دده په طرف د لارو د سلامتیا، او دوی باسي دوی له تیارو (د کفر، شک، جهل، څخه نور (رڼا د ایمان، یقین، علم، ته په حکم خپل سره، او هدایت ښود نه، کوی دوی ته په طرف د لارې سمې صافې (د توحید).

د غه ډله هماغه ناجیه فرقه ده چې په وړاندې ذکرشوی، حدیث کښې ورته ګوته نیول شوې ده

---

(۱) مائدة : ۱۵:۱۶ -

او د جنت زیری ورته ورکړل شوې دې.

اما متأسفانه د دغه فرقې (ډلې) لاره ډېره زیاته سخته او ازغنه، یعني د مشکلاتو او کړاوو نو ځکه ډکه لاره ده، ځکه حقیقي اسلام غریب او نااشنا ګرځیدلې دی، او اکثرو مسلمانانو ورته شاوې اړولې دي او د ځانو نه یې ورته په لرې مسافه کښې نیولې دې، او د واقعي اسلام په بدل کښې یې بدعات او خرافات معمول او مروج ګرځولې دی.

د دغه مصیبت او فتنه د ډیرې پخوانۍ زمانې څخه را په دې خوا جریان لرې او مصلحینو په کښې د اصلاح لپاره په ډیر تکلیف سره خپل رول لوبولې دی. عمر بن عبد العزیز رضي الله عنه د دوئ د جملې څخه په دې هکله داسې ویلې دي:

مونږ د یو داسې کار د اصلاح لپاره کار شروع کړې دی چې د الله پاك نه پرته بل څوك په دغه لاره کښې مرسته نشي کولې، دا داسې یوه لاره ده چې د سپین ږیرو او مشرانو ژوند پکښې پای مومي، او واړه او صغیر هلکان پکښې ځوانۍ ته رسیږي، دې وایي: یو اطرافي او بانډه چې به، یو تا وړه او نارو ا عمل ترسره کوي او داکمان به ور باندې کوي چې دا دین دی او حال دا چې هغه به د الله (ج) په نزد

باندې دین نه وي.»

د اسلام او مسلمانانو د غه پړ ول حال په باره کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د یو حدیث مفهوم واسې دی:

د اسلام منونکی لکه څرنګه چې په ابتداء کښې غرباء او کمزوري ؤ، دارنګه په آخره کښې به هم غرباؤ ته پاتې وي پس ښیګ مرغه او مبارک دی وي حال د غریبانو.

د غو غرباؤته رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل مبارک قول کښې د جنت زیرې په دې ډول سره ورکړی دی:

«سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلٰثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً
اِثْنَتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ، وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ
وَهِيَ: مَنْ كَانَ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِهٖ

دغه ناجیه فرقه» د الله پاک د عذاب څخه نجات مندونکی ډله» یقیناً هغه څوک دي چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د احادیثو پیرو دي، الله پاک دې ورله مړي مرحوم وګرځوي او د ژوندو یو ژوند کښې دې ورله برکت واچوي او د خپل قوت او طاقت په ذریعه دې ورسره مدد او مرسته وکړي څکه همدوي دي چې د هدایت او لارې ښوونې ستورې

او مشالونه دی، او د تقوی او سمی لاری په لو ر
بلو نکی او داعیان دی، چاچی د دوئ سره دښمنی
کړې ده نوهغوی هلاک شوی دی، او چاچې د دوی
پیروی پریښې ده نوهغوئ گمراه شوی دی، د دوی
دعوت بالکل علنی او ښکاره دی، او د حق په لاره
کښی د ملامت شوی د ملامتیا څخه نه ویریږی

او س نوره خبره شیخ الاسلام ابن تیمیه(رح) ته
پریږد و چی د غه واسطه په خپله ارزښت ناکه
رساله (الواسطة بین الحق والخلق) کښی تشریح او
روښانه کړی۔

دا رساله د دې وړ ده چې په طلاؤ یعنی په
سرو زرو سره و لیکل شی او مسلمانان یی په پوره
سوچ او فکر سره و لولی تر څو د غفلت د خوب څخه
را بید ار شی او د نصرت، قوت او سرلوړی په لو ری
گامونه اوچت کاندې او د انبیاوو او نورو نیکانو
بندگانو قبرو نو ته نیتی د ل او پرې و تل، او په
عاجزئ، ذلت او سر ښکته کولو سره یی د د ربارو نو
د د رواز و مسح کول او ښکلول پریږدی -

وصلی الله علی سیدنا محمّد معلم الخیر، وعلی آله
وصحبه وسلم۔

محمود مهدی الاستانبولی -

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلٰمٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى آللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ﴾ (۱) اَمَّا بعد:

دغه رساله د هغو د دُو کسانو د بحث په باره کښې د پرې کړې په غرض لیکل شوې ده کوموچې یو بل سره په خپل منځ کښې مباحثه درلوده، او یو کس د دغو دوارو څخه وویل:

د الله پاک او زمونږ ترمنځ ځانګړې یوې واسطې ته ضرورت دی ځکه مونږ د دغه واسطې څخه پرته الله پاک ته د تقرب او رسیدو توان او وس نه لرو.

د الله (ج) او بندګانو ترمنځ د واسطې معنی

الحمد لله رب العلمین. ثنا او ستاینه یوازې الله لره ده چې رب د مخلوقاتو دی. که د دې خبرې مقصد دا وی چې مونږ ته د الله تعالی د حکم په رارسولو کښې حتما یوې واسطې ته ضرورت دی؟

(۱) سورة نمل (۵۹) ترجمه: ووایه ای محمده! چې ټولې ثناګانې او ستاینې خاص الله لره دي او سلام دی په هغه بندګانو د ده چې غوره کړي دی الله آیا الله غوره دی یا هغه څه چې شریکوی یې د وی د الله سره.

نو دا یوه پر ځای او حقه خبره ده، ځکه مخلوق په دې نه پوهیږی چې الله پاك دکوم شی سره مینه لري، په کوم باندې خوښیږی، دکوم عمل په تر سره کولو باندې یې امر کړی دی، او دکوم شی دکولو څخه یې منع کړی ده، او د غه راز دځینو دوستانو لپاره یې څه ډول درجې او نعمتونه تیار کړی دی، او دځینو دښمنانو لپاره یې دکوم کارپه کولو سره د عذاب ورکولو وعده کړی ده، او دا رنګه هغه عذابونه په څه ډول او څنګه دی.

د غه ډول مخلوق ته د الله تعالیٰ د اسماؤحسنیٰ (ښکلو نومونو) او عالیه صفاتو د پیژندلو په برخه کښې چې عقل د هغو د معرفت څخه عاجز دی، معلومات نه دي، دغه راز د دې نورا مثال دي چې هغه هم حاصلول ور باندې د انبیاؤ علیهم السلام پودې کوم چې الله جل جلاله هغو بندګانو ته را لیږلی دي رتباط او اړه تیا لري.

پس هغه کسان چې د پیغمبرانو پیرو او ور باندې ایمان لرونکی دی هم دوی هدایت مندونکی او هغه کسان دی چې د الله پاك په نزد باندې د درنښت او قرب مقام لري او په دنیا او اخرة کښې دا و چتو درجو او عزت خاوندان دی.

اَمّا هغه څوک چې د انبیاؤ مخالفین دی هغوی په یقینی توګه لعنتیان دی او په دنیا او آخرت کښې د خپل پروردګار د هدایت څخه محروم او بې برخې دی

چا چې قرآن و لوستلو او عمل یې ور باندې وکړ نه به ګمراه شي او نه به بدبخت شي

په دې برخه کښې رب العزت داسې فرمایلي دي:
(یٰبَنِیۡۤ اٰدَمَ اِمَّا یَاۡتِیَنَّکُمۡ رُسُلٌ مِّنۡکُمۡ یَقُصُّوۡنَ عَلَیۡکُمۡ اٰیٰتِیۡ فَمَنِ اتَّقٰی وَاَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَیۡهِمۡ وَلَا هُمۡ یَحۡزَنُوۡنَ - وَالَّذِیۡنَ کَذَّبُوۡا بِاٰیٰتِنَا وَاسۡتَکۡبَرُوۡا عَنۡهَاۤ اُولٰٓئِکَ اَصۡحٰبُ النَّارِ هُمۡ فِیۡهَا خٰلِدُوۡنَ ۔) (۱)

ترجمه: اې اولاد د آدم علیه السلام که راغلو تاسو ته پیغمبران ستاسې له جنس نه چې بیانوي په تاسو باندې آیتونه زمونږ نو هر هغه کس چې ځان یې وساتلو د بدو کارونو نه او خپل عمل یې اصلاح کړو نو نه به وي هیڅ ویره په دوی او نه به دوی غمژن کیږي۔

او هغه کسان چې زمونږ آیتونو ته یې نسبت د دروغو

---

(۱) اعراف: ۳۵، ۳۶

وکړو او سرکشي يې وکړه د قيلولو د هغې نه هم دغه کسان او سيد و نکي دا ور (يعني دوزخ) دی، دوئ په دغه اورکښې هميشه وی۔

همدغه رنګ الله تعالیٰ فرمايي:

رفَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ، وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا، قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنسَىٰ(۱)

ترجمه: پس که راغې ز ماله طرفه تاسو ته هدايت نو هر چاچې متابعت وکړو د هدايت ځما پس نه به ذی ګمراه کيږی (په دنياکی) او نه به بد بخت شی (په آخرت کښی) او هرچاچې زماله ياده مخ وګرځاوه، پس بيشکه ده ته دی ګزران (ژوندون) تنګ او پورته به کړو مونږ دلره به ورځ د قيامت کښی ړوند، و به وايي (دغه ړوند کافر) ای ربه ځما ولې دې پاځولم زه ړوند حال داچې زه بينا وم (په دنياکښی) و به وايی دغه شان راغلی وُ تاته آيا تو نه ځمونږ پس هيرکړی وُ تا هغه، او هم دغه شان به نن ورځ ته هم هيرکړی شی۔

(۱) طه : ۱۲۳-۱۲۶ -

دغه رول د دوزخیانو د حال بیانولو

په لړ کښې الله تعالیٰ داسې فرمایلي دي:

(كُلَّمَآ أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ، قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ) (۱)

ترجمه: هر کله چې وغورځولی شي دوزخ ته یوه ډله، د منکرانو، نو پوښتنه به وکړي له هغوی نه څوکیداران (پیره داران) د دوزخ، آیا نه وو راغلی تاسو ته (ای منکرانو) ویرووونکی (پیغمبر په دنیا کښې) نو وبه وایي (منکران) هو په تحقیق راغلی وو مونږ ته ویرووونکی خو درواغژن وباله مونږ دی او وویل مونږ (هغوی ته چې) نه دی رالیږلی الله هیڅ شی نه یئ تاسی مګر په ګمراهي لویه کښې.

دغه رول الله تعالیٰ فرمایلي دي:

(وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ

---

(۱) سورة ملك: ۸، ۹ -

خَزَنَتُهَا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَتْلُوْنَ
عَلَيْكُمْ اٰيٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُوْنَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ
هٰذَا ط قَالُوْا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ
عَلَى الْكٰفِرِيْنَ - (۱)

ترجمه: روان به کړی شي کافران ر په ټېل وهلو سره) جهنم ته ډلې ډلې ترهغه وخته پورې چې راشي دوی دوزخ ته، نو پرا به نستي شي دروازې دهغې او به وايي دوی ته محافظان (څوکیداران) ددغه دوزخ آیا نه وُ راغلي تاسي ته رسولان ستاسي دجنس نه چې لوستل به دغه رسولان نو پر تاسي آیتونه د قرآن د رب ستاسي، او ویره ول به دوی تاسي لره له ملاقات ددغه ورځي ستاسي نه، وُ به وايي دوی (کفار) ولې نه راغلي وُ مونږ ته او لوستلې يې وُ مونږ ته، ليکن ثابت شو حکم دعذاب پر کافرانو.

ابن عباس رضی الله عنهما د قرآن کريم د معمول گرځولو په برخه کښې داسي ويلي دي:

چاچې قرآن ولوستلو او هغه څه چې په قرآن کريم کښې دي په هغې يې عمل وکړو نو الله پاک يې متکفل دی نه به په دنياکښې گمراه او بې لاری شي او نه به په آخرت کښې بد بخت بد مرغه شي

(۱) سورة الزمر: ۷۱ -

رسولان د الله او بندګانو ترمنځ د احکامو رسولو په برخه کښې واسطې دي۔

الله جل جلاله په خپل مبارک کتاب قرآن کریم کښې فرمایلي دي:

(وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ۔ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ۔ (۱)

ترجمه: او نه لیږو مونږ رسولان مګر زیری کونکی (مؤمنانو ته په نعیم سره) او ویره ورونکی (کفارو ته له جحیم څخه)، پس هر چا چې ایمان راوړ او اصلاح یې کړه (عمل یې په طاعت سره)، نو نه به وي هیڅ قسم ویره پر دوی باندې او نه به دوی خفه کیږي، او هغه کسان چې دوی نسبت د دروغو کوي آیتونو زمونږ ته وبه رسیږي دوی ته عذاب په سبب د هغې چې دوی فاسقان وو۔

هم د غه ډول الله تعالیٰ د قرآن کریم په بل ځای کښې فرمایلي دي:

(اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلٰى نُوْحٍ وَّالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَوْحَيْنَا اِلٰى اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ

(۱) د انعام سورة: ۴۸ او ۴۹ نمبر آیتونه۔

وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَعِيْسٰى وَ
اَيُّوْبَ وَيُوْنُسَ وَهٰرُوْنَ وَسُلَيْمٰنَ وَاٰتَيْنَا
دَاوٗدَ زَبُوْرًا ۝ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنٰهُمْ عَلَيْكَ
مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ
وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا ۝ رُسُلًا مُّبَشِّرِيْنَ
وَمُنْذِرِيْنَ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ
حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ». (۱)

ترجمه: بیشکه چې مونږ وحی کړې ده تا ته لکه څنګه چې وحی کړې وه مونږ نوح علیه السلام ته او نورو انبیاؤ ته پس له هغه نه، او وحی کړې ده مونږ ابراهیم ته او اسمعیل ته او اسحق ته او یعقوب ته، او اولاد هغوی او عیسی ته او ایوب ته او یونس ته او هارون او سلیمان ته، او ورکړې وو مونږ داود ته زبور، او وحی کړې وه مونږ ډیرو رسولانو ته چې بیان کړې دی مونږ د هغوی تا ته مخکښې له دینه او نورو ډیرو رسولانو ته چې هغوی مونږ نه دی بیان کړې تا ته او خبرې کړې دی الله تعالی ځ موسی سره خبری کول او لیږلی مودی رسولان زیری ورکونکی او ویره ورکونکی د دې لپاره چې نه وی خلکو لره په الله باندې دلیل او بهانه پس د لیږلو د رسولانو نه.

---

(۱) سورة النساء: ۱۶۳ - ۱۶۵ .

همو دا رنګه الله تعالیٰ فرمایي:

«اَللّٰهُ يَصْطَفِيْ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَّمِنَ النَّاسِ» (۱)

ترجمه: الله غوره کوی رالیږلی شوي له فرښتو او له خلکو نه.

او دا د دغه ټولو ملتونو د پیروانو لخوا مسلمانانو، یهودیان او نصرانیان شول، په اتفاق توګه یو منلی شوی حقیقت دی، ځکه د وی کرد د الله او بندګانو ترمنځ د الله له طرفه د حکم او خبر رسولو په برخه کښې د واسطو په ثبوت باندې چې هغه واسطې د انبیاؤ علیهم السلام څخه عبارت دی قائل دي.

پس د دغه واسطو څخه چې څوک منکرشی هغه د دغه ټولو ملتونو اودیانو د پیروانو په نزد په اتفاق سره کافر دی.

هغه سورتونه چې الله پاک په مکه مکرمه کښې نازل کړي دی، لکه سورة انعام، اعراف او د (الر) او (حم) او (طس) والا سورتونه، او دی په شان نور سورتونو شو، په د غوکښې د هغه مضامینو بیان دی کوم چې د دین اصول او بنسټونه دی لکه

---

(۱) سورة حج: ۷۵.

په الله او رسول ئې د الله او په ورځ د آخرت باندې ایمان لرل شو -

الله تعالیٰ د خپلو پیغمبرانو سره د نصرت او کومک کولو قیصې او د غه رازیې د کافرانو د هلاکت د څرنګوالي قیصې چې پیغمبران یې د روغ ژن ګنلي وو بیان کړي دي او فرمایلي دي:

(وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ. إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ. وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ) (۱)

ترجمه: او بیشکه مخکښې صادره شوې ده وعده زمونږ د پاره د رالیږل شویو بندګانو زمونږ، چې بیشکه پیغمبران هم دوئ ته به مدد ورکولی شي، او بیشکه لښکري زمونږ خامخا هم دوی غالبه ربریالي، دي (پرکافرانو)

هم دغه رنګ الله تعالیٰ فرمایلي دي:

(إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ) (۲)

ترجمه: بیشکه چې مونږ خامخا مدد کوو له خپلو رسولانو سره او مدد کوو له، هغو کسانو سره چې ایمان یې راوړی دی په ژوند د دنیا کښې او په هغه ورځ چې قائمیږي به شي، وبه دریږي، شاهدان (له ملائکو، انبیاوو، او مؤمنانو)

---

(۱) سورة صٓفٓت: ۱۷۱-۱۷۳ - (۲) سورة مؤمن ۵۱ -

پر منکرانو باندی۔

او پیغمبران هغه پوړ واسطی دی چې د دوی اطاعت، پیروی او تابعداری حتمی او ضروری ده لکه چې الله تعالیٰ فرمایلی دی:

(وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ)(۱)

ترجمه: او مونږ نه دی لیږلی هیڅ رسول مګر ددې لپاره چې د ده حکم دې او منلی شی د الله په حکم سره۔

او همدا رنګه الله تعالیٰ فرمایلی دی:

(قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ) (۲)

ترجمه: ووایه ای محمده! دوی ته، که چیرې یئ تاسی چې محبت کوئ له الله سره نو پس زما تابعداری وکړئ، نو محبت به وکړی الله پاک له تاسو سره۔

همدغه پول الله تعالیٰ فرمایلي دی:

(فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِهٖ وَعَزَّرُوْهُ وَنَصَرُوْهُ وَاتَّبَعُوا النُّوْرَ الَّذِيْٓ اُنْزِلَ مَعَهٗٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ -) (۳)

---

(۱) نساء: ۶۴-(۲) آل عمران: ۳۱ - (۳) اعراف: ۱۵۷

ترجمه: پس هغه کسان چې ایمان یې راوړ په ده (محمد)، او تعظیم یې وکړ ده او مدد یې وکړه ده او پیروي یې وکړه د هغه نور (رڼا) چې نازل کړی شوی ده ده سره، دغه ستایلي شوی کسان همدوی خلاصي موندونکي دي -

او د قرآن کریم په بل آیت کښې الله تعالیٰ فرمایلي دي

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا) (۱)

ترجمه: بیشکه ده تاسو لره په (کارد) رسول الله کښې پیروي نیکه د هغه چا له پاره چې امید لري د ثواب د الله (او امید لري) د ثواب او نعمتو نو د روستنۍ ورځې (قیامت) او یاد وي الله لره ډیر -

غَیرِ مَشرُوع وَاسطه

که د واسطې څخه یې مقصد داوي چې د بنده له پاره حتما داسې واسطې ته ضرورت دی چې ورله په جلب منافع کښې او دفع دا ضرارو کښې واسطه او مرستندوي وګرځي او بنده دغه واسطې ته د مثال په توګه د روزی د نصرت

(۱) سورة احزاب: ۲۱ -

او هدایت غوښتلو په برخه کښی رجوع کونکی او وسی او د حاجت سرکولو په امید ترینه د هغوی د پوره کولو سوال وکړی، نو دا هغه عظیم او خطرناک قسم شرک دی چی الله پاک د هم د غه شرک په اساس مشرکان کافران بللی دی. ځکه چی دوی او الله تعالیٰ نه په غیر بل څوک متصرفین او سفارشیان نیولی وُ او هغوی یی د نفع او نقصان، مالکان ګڼل او حال دا چی سفارش د الله تعالیٰ د اذن او اجازی پوری اړه لری، الله پاک په دی باره کښی داسی فرمایلی دی:

(اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِیْ سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ مَا لَکُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّلِیٍّ وَّلَا شَفِیْعٍ اَفَلَا تَتَذَکَّرُوْنَ) (۱)

ترجمه: الله هغه ذات دی چی پیدا یی کړل اسمانونه او ځمکه او هغه څه چی په منځ د دی دواړو کښی دی په شپږ و ورځو کښی بیا استویٰ وکړه د ده په عرش باندی نشته دی تاسو لره بی له ده نه بل څوک دوست او سفارش کونکی، ایا پند نه قبلوئ تاسو؟

دا رنګه الله تعالیٰ فرمایلی دی:

(۱) سورة السجدة: ۴ -

﴿وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ (۱)

ترجمه: او ویره وه په دې قرآن سره هغو کسانو لره چې ویریږي له دې نه چې جمع به کړی شي د وی خپل پروردګار ته، نه به وي دوی لره سوا د الله نه دوست یې کونکی او نه سفارشي (شفاعت کونکی) دوی له پاره چې دوی پرهیزګاری وکړي.

فرښتو او انبیاؤ سره د تکلیف لرې کولو واک نشته.

په دې هکله الله تعالیٰ فرمایي:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾ (۲)

ترجمه: ووا یه (ای محمده!) دوینه (چې را وبلئ تاسو هغه کسان چې تاسو ور باندې سوا د الله نه دمدد ګاران ګمان کوئ پس هغوی اختیار نه لري د تکلیف لرې

---

(۱) انعام: ۵۱ - (۲) الاسراء: ۵۶، ۵۷ -

کولو تاسونه، او نه داسانه ولو او بدله ولو اختیار لری۔ هغه کسان چې د وی یې عبادت کوی (را مډ د شه ور نه وایی) په خپله هغوی خپل رب ته نژدې والی لټوی چې کوم یو به له دوی نه ډیر نژدی وی (الله ته)، او امید لری دوی د رحمت د هغه (الله)، او ویریږی د عذاب د هغه نه یقینا ستاد رب له عذابه ویره کیدای شی

هم دغه راز الله تعالیٰ فرمایلی دی:

(قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ، وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ) الآیه - (۱)

ترجمه: و وایه (دوی ته ای محمده!) وبولئ تاسو هغه معبودان چې گمان به کاوه تاسو (په دوی باندې د آلهه ؤ) په غیر د الله نه چې دوی اختیار نه لری د یوی ذری په اندازه، نه په اسمانونو کښی او نه په ځمکه کښی او نشته دی هیڅ حصه او شراکت د دوی د غو معبودانو لره په آسمان او ځمکه کښی (پیدا کړته او بنگته)، او نشته دی دغه الله لره د دوی نه هیڅو لک

---

(۱) سورة سبا: ۲۲، ۲۳ -

مددگار، او کېته نه رسوي شفاعت او سفارښت په نزد د الله، مګر شفاعت د هغه چاچې اجازه ورکړي الله هغه ته، يا د هغه چالپاره چې د هغه په حق کښې د شفاعت کولو اجازت وشي.

د سلفو يوې ډلې ويلي دي: څني قومونه ووچې هغوئ به د ځېلو حاجتونو د سرکولو له پاره عيسى عليه السلام او عزير عليه السلام او فرښتې بللې، نو الله پاك دو يته د دې حقيقت څرګند ه ونه وکړه چې فرښتې او انبياء نه د دوى نه د تکليف لرى کولو واك لرى، او نه د دوبنه د تکليف د بدله ولو اختيار لرى، بلکښې هغوى په ځپله الله پاك ته د نژ دې کيد و او تقرب هڅه کوي او د الله تعالى د رحمت حاصله ولو په اميد دى، او د هغه د عذاب نه په ويره کښې دى.

په الوهيت سره د فرښتو او انبياؤ نيول کفر دى، الله تعالى فرمايلي دي :-

(مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُّؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُوْلَ لِلنَّاسِ كُوْنُوْا عِبَادًا لِّيْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُوْنَ الْكِتٰبَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُوْنَ، وَلَا يَاْمُرَكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيّٖنَ اَرْبَابًا

اَیَاْمُرُکُمْ بِالْکُفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ (۱)

ترجمه: مناسب نه دی هیڅ بشر لره چې و د کړی الله پاک هغه ته کتاب او پوهه په دین او د پیغمبری او بیا و دا یې خلقو ته چې تاسی زما بندګان (عبادت کونکی) شئ بې له الله څخه، لیکن (داسی کس وایئ) شئ تاسو الله والا خلق (عالمان عاملان) په سبب د دی چې ښودنه کوئ د الله د کتاب، او په سبب د دې چې تاسو زده کوئ کتاب، او امر نه کوی تاسو ته (پیغمبر) چې و نیسئ تاسو پرښتی او پیغمبران حقدار د بندګی، آیا حکم به کوی تاسو ته په کفر سره پس له هغی چې تاسی مسلمانان شوی یئ.

الله پاک په دې مبارکو آیتونو کښې دا خبره روښانه کړه ملائکې او انبیاء د بندګۍ او عبادت حقدار کېږل کفر دی پس څوک چې پرښتی او پیغمبران په داسی توګه واسطې نیسي چې د مصیبتونو د لری کولو په وخت کښې ورته د رامد د شه آوا زو نه کوی، په دوی باندې کوی (مافوق الاسباب ترینه)، د ګټو د لاسته راوړلو او ضرر د دفع کولو غوښتنه کوی، له دوی نه د ګناه د مغفرت، د زړه له پاره د هدایت، او د غه راز د مشکلاتو د حل او د روزی د پراخ والي په برخه کښې

(۱) سُورۃ آل عمران: ۷۹، ۸۰

سوال کوی نو د غه شخص د ټولو مسلمانانو په اتفاق سره کافر ګڼل کیږی۔ (۱)

علماء د رسول الله صلی الله علیه وسلم او امت ترمنځ یې یو اځې د اسلام د تبلیغ په ساحه کښې واسطې دي۔

کله څوک د انبیاؤ نه رو سته دینی عالمان د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم او د ده د امت ترمنځ په دې شان د واسطو په توګه قبلوی چې عالمان د و بته دین رسوی، په دین یې پوهه وی، ادب ورته ور بنای

(۱) کله چې پر ښتو او انبیاؤ په حق کښې دا عقیده ساتل چې د وی د عبادت حقدار دی کفر بلل کیږی، نو بیا د صفو کسانو د کفر په برخه کښې څه سوال پیدا کیږی چې هغوی د وی نه په غیر په مخلوق کښې نور کسان او کاهنې بوټی او داسې نور شیان د الله تعالی سره د الله په صفاتو کښې شریک او د عبادت مستحق بولي۔ او چې کله پیغمبران د اسبابو نه پرته او ملائکی د الله د حکم او د رکړی شوی صلاحیت څخه سوا د خیر او شر رسولو په برخه کښې د ځان او بل له پاره اختیار نه لری او د الله په حضور کښې خپلې بې وسۍ څرګندوی نه کوی او د عبادت نه یې سر غړونه د ځان لپاره جرم ګڼی نو بل به څوک وی چې هغه به د الله پاک په صفاتو کښې د الله سره برخه وال وی او یا به د اختیار خاوند وی. په قرآن کریم به دې اړه زښته زیات آیتونه وجود لري۔ (ژباړن)

او ثمقتدئ په صفت د هغوی د خبرو پیروی کیږی، نورا خبره یې د دسته او پرځای د ده ځکه دغه کسان د دینی علمو پوهان چې کله په یوه مسئله باندی را جمع شی او اتفاق وکړی، نو اجماع یې په قطعي او یقیني توګه حجت ده ځکه چې د دی ټول په اجتماعي ډول سره په ضلالت باندې نه غونډیږی.

او که چرته د دوئ تر منځ په کوم شی کښی اختلاف ولیدل شی نو حکم یې د الله تعالیٰ په کتاب (قران مجید) کښی او د رسول الله صلی الله علیه وَسَلم په احادیثو کښی لټول پکار دی چې هغي ته یې را جع کړی ځکه چې یو یې په یواځې ځان په مطلق ډول سره معصوم نه دی بلکښی د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پرته نور په ټولو خلقو کښی د هر کس د کلام یعنی خبرو یوه برخه یې د منلو وړ یې، منل کیږی او یوه برخه یې د منلو ور نه وی، پریښودل کیږی.

د علماؤ د مقام په هکله رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«العلماء ورثة الانبیاء، فان الانبیاء لم یورثوا دینارا ولا درهما وانما ورثوا العلم فمن اخذه فقد اخذ بحظ وافر» جزء من حدیث رواه ابوداؤد والترمذي بسند صحیح.

ترجمه: علماء د پیغمبرانو وارثان دي او شك نشته چې پیغمبرانو د ځانه ردسته دینار او درهم په میراث سره نه دی پرېښودی بلکښې هغوئ په یقینې توګه ورته پرېښې دی نو چا چې د غه علم واخست او زده یې نو ده پوره برخه ترلاسه کړه - دا د هغه حدیث جزدی چې ابوداود او ترمذی په صحیح سند سره روایت کړی دی.

او څوك چې د مجازی پاچا د وزیرانو او مرستیالانو په شان چې پاچا او رعیت په منځ کښې د وساطت د نده لری، د الله او مخلوق ترمنځ هم د غه ډول واسطې په دی شان سره ثابته وی چې د غه واسطې الله تعالی ته د مخلوق اړتیا وی وړاندی کوی او الله د دغو واسطو په وساطت او سفارش سره بنده ګانو ته لارې ښوونه کوی او روزی ورکوی، پس په دی اساس مخلوق خپلې غوښتنې هغوی ته (واسطوته) وړاندې کوی، او هغوی په دې باره کښې بیا د الله تعالی څخه سوال کوی او مثال یې داسې دی لکه څنګه چې د پاچا یانو په وړاندې واسطې قرار لری چې د غه واسطې په دی خاطر چې له نورو خلقو په نسبت د پاچا یانو په نزد دَ اعتبار له پلوه ځانګړی مرتبې لری. نو د دی دَ اولس یعنی رعیت اړتیا وی هم پاچا یانو ته په

ګوته کوی او هم یې د پوره کولو مطالبه او غوښتنه کوی، او عام خلق یعنې اولس خپلې مطالبې د غو واسطو (وزیرانو او مرستیالانو) ته وړاندې کوی، او دا له دې امله چې د پاچا نه مستقیماً نېغ په نېغه، سوال کول ورته یا بې ادبي معلومیږي، او یا داچې په مستقیمه توګه د حاجت منولځوا د پاچا نه په غوښتنه کښې ورته واسطو ته په مراجعه کولو کښې یا ته فائده دی ځکه دغه واسطې (مشیران، وزیران او مرستیالان) دحاجت منو په پرتله سره د پاچا په نزد خاص او نږدې مقام لري.

پس هغه څوک چې په دغه ترتیب سره د واسطو په ثبوت باندې عقیده لري، نو هغه کافران او مشرک دي، او واجب دي چې د توبې د ایستلو غوښتنه ترینه وشي که توبه یې وایستله ښه ده، او که توبه یې ونه ویستله نو قتل یعنې وده وژلی شي.

او دا هغه کسان دي چې خالق یې د مخلوق سره تشبیه کړی دی او الله (ج) سره یې شریکان پیدا کړي دي؛ او په قرآن کریم کښې په دغو کسانو باندې رد کول په دومره زیاته اندازه سره لیدل کیږي چې په دغه فتوی کښې ځای کیدلی نه شي.

دخلکواو پاچایانو ترمنځ واسطې درې ړوله دي.

د پاچایانو او خلکو ترمنځ چې کومې واسطې قرارلري د هغې درې وجې دي:

لومړۍ وجه دا ده چې دغه واسطې پاچا ته د خلکو د حال احوال څخه کوم چې پاچا ته په هغې باندې علم نه وي خبروي، نو که څوک وائي چې الله (ج) د بندګانو په احوال باندې نه خبرېږي مګر هله خبر شي چې ځینې ملائکې او انبیاء او یا نور څوک ورته د بندګانو د حال څخه اطلاع ورکړي، نو دا سړی کافر دی. ځکه چې الله پاک په پټو یعني په ورو او ډیر پټو خبرو باندې پوهیږي، او هغه څه چې په ځمکه او آسمان کښې پټ دي د الله پاک د علم څخه خارج نه دي (وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) دا الله ښه آوریدونکی او ښه لیدونکی دی (الله) په مختلفو ژبو سره د بیلا بیلو حاجتونو د غوښتلو په برخه کښې ناري او فریاد ونه آوري، او د یو آواز اوریدل، دی د بل آواز د اوریدلو څخه نه منع کوي، دغه راز دی په کثرت د سوالونو سره غلطیږي نه، او د غوښتونکو په غوښتنه سره خفه کیږي نه.

دویمه وجه دا ده چې پاچا د معاونینو (مرستیالانو) د مرستې نه پرته، نه د ملت د چارو ته بیرکولی شي او نه د د ښمنانو په مقابل کښې د دفاع کولی شي نو هغنما

ورته د معاونينو او مرستيالانو د نيولو ضرورت وي ځکه چې دى بې وسى او کمزورى دى او الله جل جلاله د دغه ناقصو صفتونو څخه پاك دى د چا کومك او مرستې ته احتياج نه لري؛ الله تعالى فرمايلي دي؛

(قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ-) (۱) ترجمه يو ځل ګکينى شوى دى وړ دى کتل شي.

دغه ډول الله تعالى فرمايلي دي:

(وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا-) (۲)

ترجمه: ووايه ټوله ستاينه الله تعالى لره ده هغه ذات لره ده چې نه يې ولد نيولى دى او نه ورسره څوك په بادشاهۍ کښې شريك شته دى، او نه ورلره څوك مددګار شته د بې وسۍ له وجې نه لکه چې (کتاب بيان وايي، او په لويى سره يا د کړه الله لره (هر وخت) په لويى کامله سره.

---

(۱) سبا: ۲۲ - (۲) سورة بنى اسرائيل: ۱۱۱ -

رشاه صاحب په موضح القرآن کښې لیکی: په الله باندې بې وسی یعنې چرته راځئ نه چې مددګار ته یې ضرور پیښ شی، ژباړن

(ج) د اسبابو په عالم کښې چې څه موجودات دی الله د هغو ټولو خالق، پالونکی او مالك دی او هیڅ چا ته احتیاج نه لری غنی او بې پروا دی، او د الله تعالیٰ نه ماسوا چې هرڅوك دی هغوی ټول الله پاك ته محتاج دی.

اما کوم چې پاچایان دی هغوی د خپلو مرستیالانو معاونت ته احتیاج او اړتیا لری بلکښې حقیقت دا دی چې د دی په بادشاهئ کښې د هغوی سره برخه وال ګی (والله (ج) یودی ده سره هیڅوك په سلطنت (واکمنی) کښې شریك نشته لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ-

د ریمه وجه دا ده چې پاچا تر هغه وخت پورې چې د بل چا له پلوه تشویق نه شی ده سره د ملت په حق کښې د فائدی، احسان او شفقت کولو قصد نه پیدا کیږی نو کله چې پاچا یې دې ارتباط یا دخپلو ناصحینو (مشاورینو) له خوا چې د پاچاد محبوبیت خیال ورسره وی مخاطب شی او باور نه یې دی مورد کښې په داسې توګه د یو چا له خوا مشوره ورکړل شی چې د پاچا سره هم امید پیدا شی، او هم ور سره خوف (ویره) پیدا شی، نو بیا دغه وخت

د پاچا په عزم او ارادہ کښې د ملت دارتیاؤ د رفع کولو په باب چمتو والی رامنځ ته شي، او دا یا له دی امله چې د ناصح او مشیر سپارښت د ده په زړه باندې اثر (اغیزه) کړی وی، او یا داچې د مشورہ ورکوونکی د وینا تر تاثیر لاندې کومې چې تشویق او تخویف د دواړه افاده کوونکی دی.

اما الله تعالیٰ د کوردواشیاؤ رب او مالک دی، او موږ چې څومره په خپل اولاد باندې ترحم لرو، الله پاک د دې نه هم زیات په خپلو بندہ ګانو باندې مهربان دی! -

دغه ډول د ټولو اشیاؤ خلقت د الله پاک دارادې پورې اړه لری که الله پاک د کوم څیز د پیدا کیدو اراده کړې وی نو هغه په وجود کښې راځي او که الله تعالیٰ یې اراده ونه کړې نو د هغه وجود بیا امکان نه لری -

او د ده (الله) چې کله د ځینو بندہ ګانو له پاره د کټو ترتب د ځینو نورو کسانو پورې مربوط کړځولی وی نو بیا دغه کسان د هغوی سره مرسته پیل کړی، د عاکول ورته شروع کړی او په دې برخه کښې ورله په سفارش بنا وکړی او دغسې د دی نور امثال هم واخله، پس دا الله تعالیٰ هغه ذات دی چې د دغه ټولو شیانو خالق دی، او دا هغه ذات دی چې د احسان کوونکی د عاګوی او سفارش والا په زړه کښې یې د دعا، سفارش او نیکی کولو اراده پیدا کړی ده -

او د دې امکان هم نشته چې داسې څوك دې موجود وي چې هغه دې الله (ج) لره د خپلې ارادې پرخلاف باندې مجبوره کړي او يا دې هغه الله پاك ته په هغه څه باندې خبر ورکړي چې الله پاك په هغې باندې (العياذ بالله) علم نه درلوده، او داسې څوك هم نشته چې هغه الله پاك لره د اُميد او ويرې ورکولو سبب وګرځي او هم دغه وجه ده چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

لا يقولنّ احدكم اللّهمّ اغفر لي ان شئت...الحديث

ستاسو څخه يوکس دې داسې نه وايي چې: اې الله! که ستا خوښه وي نو بخښنه را ته وکړه، اې الله! که ستا خوښه وي را باندې رحم وکړه. بلکښې په يقين سره دې سوال کوي ځکه چې الله پاك مختار دى څوك يې مجبورولې نشي.

شفاعت د الله پاك د اذن پورې اړه لري

سفارشيان به د الله تعالى په حضور کښې د هغه د اجازې نه پرته لکه چې الله (ج) فرمايي سفارش نه شي کولی: (مَنْ ذَا الَّذِيْ يَشْفَعُ عِنْدَهٗ اِلَّا بِاِذْنِهٖ.) (۱) څوك دى هغه کس چې سفارش به وکړي په نزد د ده مګر په اجازت د ده. او الله پاك فرمايلي دي:

---

(۱) سورة بقره: ۲۵۵

(قُلِ ادْعُوا الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ .... الاية (۱)

همدارنگه الله تعالیٰ فرمایلی دی: (وَلَا يَشْفَعُوْنَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰى) (۲) شفاعت به نه کوی مګر د هغه چا له پاره چې الله پری راضی شوی وی. پس دا خبره یې په ډاګه کړه چې هرهغه څوک چې په غیر د الله (ج)، څخه بللی شی، هغه نه واکمن دی او نه ورلره د الله په واکمنۍ کښې برخه شته او نه دی د الله لپاره معاون دی او شته نشته چې سفارش یې د الله د اذن پرته کتنه شی رسولی.

اما پاچا یان داسی نه دی، ځکه د پاچا یانو په حضور کښې سفارش کونکی کله د قدرت خاوندان وی، کله دپاچایانو سره په سلطنت یعنی واکمنی کښې شریکان وی او کله د پاچا یانو سره په دولتی چارو کښې مرستیالان او کومکیان وی. نو د غه کسان او د دوی نه علاوه نور کسان پرته له دی چې د پاچا څخه اجازه واخلی د پاچا په وړاندی سفارش کوی او د پاچا له خوا یې سفارش منل کیږی او دا کله له دی امله چې پاچا ورته احتیاج لری، او کله له دی وجې نه چې پاچا ترسینه ویره حس کوی، او کله یې ورله د هغه احسان او انعام په مقابل کښې د بدلی او مکافات په توګه قبول چې د دوی د پاچا سره کړی وی

---

(۱) سورة سبا: ۲۲ - ۲۳ (۲) سورة انبياء: ۲۸ .

بناءً دی د خپلې نبځې او ځوی ته سفارش له دی وجې نه قبلوی چې دی خپلې ځوی او نبځې ته احتیاج لري ځکه د ځوی او نبځې مخالفت یې ارو مرو په ضرر تما میږی، د غه راز د ی د خپل نوکر سفارش هم نه ردکوی، ځکه که ردکوی یې نو د کاسه د اویره پیدا کیږی چې پایه یې د امر څخه سرغړه ونه وکړی، او یا به د ه ته په زیان رسولو کښې کوښښ وکړی.

د بندګانو ټول خپل منځي سفارشات په همدې ترتیب سره صورت مومی، پس هیڅ یوکس د بل چا سفارش نه قبلوی مګر له دی امله یې قبلوی چې بایې ترینه تمه کیږی او یایې ترینه ویره کیږی. او الله تعالی هیڅ چا ته تمه نه لری، د هیڅ چا نه د یریږی نه، او هیڅ چا ته احتیاج نه لری، بلکښې هغه غنی ذات دی، او فرمایلې یې دی:

(أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ - قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ۖ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ) (۱)

ترجمه: خبردار یقینا د الله تعالی په اختیار کښې دی هغه څوک چې په اسمانونو کښې دی، او هغه څوک چې په ځمکه کښې دی. او تابعداری نه کوی هغه کسان چې په غیر

---

(۱) سورة یونس: ۶۶ - ۶۸

د الله نه شریکانولره بولي، او تابعداري نه کوي دوی مګر د ګمان، او نه دي دوی مګر دروغژن، (هیڅ کار نه کوي ... وایي دوی نیولی دی الله تعالی ولد (نازولی) پاک دی الله تعالی، دی بې نیازه دی، خاص ده لره دي هغه څه چي په آسمانونو کښې دي او هغه څه چي په ځمکه کښې دي.

او مشرکانو چي کوم سفارشیان نیولي دي دوی د هم دغو مشرکانو له خوا سفارشیان ګڼل کیږي، الله تعالی فرمایلي دي:

(وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هٰٓؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللّٰهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحٰنَهُ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ـ (١)

ترجمه: او بندګي کوي داخلق په غیر الله نه د هغه چیا چي نه ضرر رسولی شي دوی ته او نه نفع رسولی شي دوی ته، او وایي دوی چي دا کسان سفارشیان زمونږ دي د الله تعالی په دربار کښې، ووایه نه آیا تاسو خبروکوئ الله تعالی ته د هغه څه چي نه دی پوهه په هغې باندې په آسمانونو کښې او نه په زمکه کښې (یعني داسې شی هیڅ نشته)، پاک دی الله تعالی او ډیر لوی دی له هغو اشیاؤ څخه چي دوی یې شریکوي د الله (ج) سره. او هم دا ډنګه الله تعالی

---

(١) سورة یونس: ١٨

فرمایلی دی:

(فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ
اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً ۖ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ
إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ .) (۱)

ترجمه: پس ولې مرسته و نه کړله دوی سره هغو
چې نیولی وو دوی هغوی لره معبودان بې له الله نه
د پاره د نژدې والي الله ته بلکښې ورک شول (دغه
په وخت کښې) له دوی څخه او هم دا دی د روغ د دوی
او هغه څه چې ترې یې دوی (پر الله) .

او د مشرکانو د عقائدو نه د خبر ورکولو په لړکې
یې داسې فرمایلي دي:

(مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ الآیه (۲)

ترجمه: (او وایل دوی: عبادت نه کوو مونږ د دوی
مګر د دې له پاره چې نژدې کړي دوی مونږ الله تعالی
ته په مرتبه د قرب کښې.

د غه راز الله تعالی فرمایلي دي:

(وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ
أَرْبَابًا .) الآیة (۳)

او هم دا رنګه یې فرمایلي دي:

(قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ

---

(۱) سورة احقاف: ۲۸ (۲) سورة زمر: ۳ (۳) ال عمران: ۸۰

فَلَا يَمْلِكُوْنَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيْلًا ۔ أُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ يَبْتَغُوْنَ إِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسِيْلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُوْنَ رَحْمَتَهٗ وَيَخَافُوْنَ عَذَابَهٗ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُوْرًا ۔ (۱)

مګر سفارش وال او دعا کوونکي صرف هغه ډول سَفَاش او دعا کولې شي دکوم په باره کښې چې ورته اجازه شوې وي، پس دی هغه ډول شفاعت نه شي کولې دکوم څخه چې منع راغلې يې، لکه د مشرکانو په حق کښې سَفارش کول او ور له بخښنه غوښتل شو الله تعالیٰ فرمايلې دي:

(مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِيْنَ آمَنُوْا أَنْ يَّسْتَغْفِرُوْا لِلْمُشْرِكِيْنَ وَلَوْ كَانُوْا أُولِيْ قُرْبٰى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ، وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرٰهِيْمَ لِأَبِيْهِ إِلَّا عَنْ مَّوْعِدَةٍ وَّعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗ أَنَّهٗ عَدُوٌّ لِّلّٰهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرٰهِيْمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيْمٌ ۔) (۲)

ترجمه: نه دی روا پيغمبر لره او نه مسلمانانو لره چې بخښنه و وغواړي د مشرکانو له پاره اګر که وي دوی خاوندان د خپلوۍ پس له هغې نه چې ښکاره شو هٔ د دېته چې دوی دوزخيان دي، او نه وه بخښنه غوښتل د ابراهيم د خپل

---

(۱) بنی اسرائيل: ۵۷ (۲) التوبة: ۱۱۲، ۱۱۳ ۔

پلار له مکر په سبب د وعدی وه چی کړی وه (پلار) هغه وعده د دوی (ابراهیم) سره پس هر کله چی ښکاره شوه ابراهیم ته چی دی دښمن د الله دی نو بیزاره شو هغه نه بیشکه ابراهیم خامخا ډیر نرم زړی او صبر ناک و. او دغه رنګ الله تعالی د منافقانو په هکله فرمایلی دی:

(سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ) (۱)

ترجمه: برابره خبره ده په حق د دوی کښی که ته وغواړی بخښنه د دوی له پاره (وکه یی) و نه غواړی د دوی له پاره، هیڅکله به و نه بخښی الله دوی لره.

او په صحیح حدیث کښی ثابته شوی ده چی الله پاک خپل پیغمبر د مشرکانو او منافقانو په حق کښی د بخښنی غوښتلو څخه منع کړی دی، او د دی خبری څخه یی خبر ورکړی دی چی دی (الله) د وی ته بخښنه نه کوی او فرمایلی یی دی:

(اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ) (۲)

ترجمه: یقینا الله پاک نه بخښی چی شرک او کړی شی د هغه سره، او بخښی هغه ګناهونه چی کم دی د دینه هغه چا لره چی اراده وفرمایی د مغفرت یی. د غه رنګ

---

(۱) منافقون: ۶ (۲) سورة النسآء: ۴۸ -

فرمایلی دی:

(وَلَا تُصَلِّ عَلٰی اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَّلَا تَقُمْ عَلٰی قَبْرِهٖ اِنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَمَاتُوْا وَهُمْ فَاسِقُوْنَ) (۱)

ترجمه: او هیڅ کله مه کوه مونځ (د جنازې) په هیڅ تن له دغو (منافقانو) چې مړشي، او مه دریږه په قبر د ده (د دعاء استغفار، یا تدفین د اهتمام له پاره) بیشکه دغه (منافقان) کافران شوي دي په الله تعالی او په رسول دهغه، او مړه شوي دي د دي په داسې حال کښې چې دوی نافرمان وو. همدا رنګه الله تعالی فرمایلي دي:

(اُدْعُوْا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً ؕ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنَ) (۲)

ترجمه: و بولئ تاسي خپل رب لره (هر وخت) په زارئ عذر او په پټه سره بیشکه چې الله نه خوښوی تیریدونکي (له شرعي حدودو نه په دعا کښې). او په دعا کښې شرعي حدو د څخه تجاوز دادی چې بنده د الله پاك څخه د هغه کار کول غواړي چې الله پاك هغه کار نه کوی د مثال په توګه دی نبي نه دی او د الله پاك څخه د پیغمبری مقام غواړی، یا د مشرکانو له پاره د مغفرت سوال کوی او داسې نور شو او یا داچې د الله پاك څخه د ګناه او د

(۱) سورة توبه: ۸۴ (۲) اعراف: ۵۵

معصیت سوال کوی لکه په کفر، فسق او نا فرمانی کولو سره دالله (ج) نه د کومك غوښتنه کوی، پس سفارش کونکی هغه څوك دی چی الله پاك ورته د سفارش کولو اجازه کړی وی، او بیا دی هغه ته د دی غوښتنه کولو شوی په دغه غوښتنه (دعاء) کښی گناه نه وی، که چرته یو تن یی داسی څه وغواړی چی ورله مناسب نه وی نو بیا په هغی باندی تینګار نه کوی لکه چی هغوی په هغی باندی د تینګار کولو څخه لکه چی الله تعالی فرمایی معصوم دی:

﴿ إِنَّ ٱبۡنِي مِنۡ أَهۡلِي وَإِنَّ وَعۡدَكَ ٱلۡحَقُّ وَأَنتَ أَحۡكَمُ ٱلۡحَٰكِمِينَ ﴾ (۱)

ترجمه: بیشکه زما ځوی زما د اهل څخه دی، او بیشکه وعده ستا سو حقه ده، او ته ډیر لوی حکم کونکی یی، بیا الله پاك و فرمایل:

﴿يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيۡسَ مِنۡ أَهۡلِكَۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيۡرُ صَٰلِحٖۖ فَلَا تَسۡـَٔلۡنِ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۖ إِنِّيٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ - قَالَ رَبِّ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِكَ أَنۡ أَسۡـَٔلَكَ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞۖ وَإِلَّا تَغۡفِرۡ لِي وَتَرۡحَمۡنِيٓ أَكُن مِّنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ﴾. (۲)

ترجمه: ای نوحه! یقینا دی ستا د اهل څخه نه دی

---

(۱) سورة هود: ۴۵ (۲) هود: ۴۶، ۴۷

ځکه چې دی د داسې عمل والا دی چې نیټ نه دی پس دُعا مه غواړه زمانه د هغه چا په باره کښې چې نشته دی تالره د هغه (د ایمان) په باره کښې یقین بیشکه زه پند درکوم تا ته چې (نه) شې ته له جاهلانو څخه وویل ده: (نوح) ای ربه زما! یقیناً زه پناه غواړم پتا سره له دی چې سوال وکړم له تا نه د هغه چا په باره کښې چې نشته ما لره د هغه په ایمان باندې یقین او که ته بخښنه و نه کړې ما ته او رحم و نه کړې په ما باندې نو شم به زه له زیان کارانو نه.

او هم سفارش کونکی، او د عا والا چې د الله پاک په در بار کښې سوال او سفارش او دعا د الله تعالیٰ د قضا کوی د هغه سفارش قدر او مشیت پوری اړه لری پس د الله هغه ذات دی چې قبلو نکی د سفارش دی او اجابت کونکی د دعا دی او هغه ذات دی چې د سبب او مسبب دواړو خالق دی او د ا د عا د هغو اسبابو د جملې څخه ده کوم چې د الله تعالیٰ له طرفه مقدر شوی دی.

پس کله چې حقیقت په دی ترتیب سره دی بیا نو محض اسباب مؤثر گڼل بې له دی چې مؤثر حقیقی ته یې نسبت وشی، شرک فی التوحید گڼل کیږی او د سبب څخه په دی وجه کار نه اخستل چې په دې برخه کښې یې سببیت تثبیت نه دی دا د عقل تنقیص

او نیمکړتیا وجه ده او په کلي توکه داسبابو څخه سترګې پټول چې هیڅ وجود نه لري داد شریعت څخه اعتبار ده کول او ور باندې داغ لګول دي، بلکښې په بنده باندې دا لازم دي چې دي به متوکل علی الله او سیږي او دده څخه به سوال او غوښتنه کوي او امید به ترینه ساتي او دا ځکه چې الله پاك دبنده دمشکل دحل له پاره د مخلوق دعا او ځنې نورشیان چې حنوبولي وي اسباب مقرر کړي دي۔

دَادُنيٰ په حق کښې دَاعلیٰ له طرفه دُعا

غوښتل او دغه راز بالعکس دواړه مشروع طریقې

دعا غوښتل یوه مشروع او جائزه طریقه ده چې لوړې مرتبې خاوندیې د ټیټې درجې د څښتن له پاره کولې شي او د ټیټې درجې والایې د لوړې درجې خاوند په برخه کښې کولې شي لکه چې دانبیاؤ علیهم السلام څخه به د شفاعت او دعا غوښتنه کیدله او دغه راز مسلمانانو د استسقاء یعنې دباران کیدلو په برخه کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د سفارښت او دعا غوښتنه کړې ده (۱)

او همدا رنګه بیا د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه بعد عمر رضی الله عنه او نورو مسلمانانو په ګډه سره د

---

(۱) دادا علیٰ له طرفه د ادنیٰ په حق کښې د دعا کولو مثالونه دي.

استسقیٰ په باره کښې د نبی علیه السلام تره عباس رضی الله عنه د دعا کولو له پاره غوره کړه او وړاندې یې کړه -
د غه ډول خلك به د قیامت په ورځ انبیاوو علیهم السلام څخه د شفاعت غوښتنه کوي چې محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په دوئ کښې ډک د وسفارش کوونکو سرداردی، او دیوشمیر خاصو سفارشونو ویاړ هم د هم ده په برخه دی، اما د دی سره سره بیا هم په صحیحو کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه دا خبره ثابته ده چې ده فرمایلي دي: (۱)

«اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما یقول ثم صلوا علیّ فانه من صلی علیّ مرة صلی الله علیه عشرا ثم سلوا الله لی الوسیلة فانها درجة فی الجنة لا تنبغی الا لعبد من عباد الله وأرجو ان اکون ذلك العبد فمن سأل الله لی الوسیلة حلت له شفاعتی یوم القیامة». (۲) یعنې کله

چې تاسې د مؤذن څخه اذان آورئ نو تاسې ورسره هغه څه ووایئ چې هغه یې وایي (د آذان کلمات ورسره تکرار وئ)، او بیا ورډسته پر ما باندې درود ووایئ ځکه هغه

---

(۱) دادلیل له پلوه د اعلی درجې د غوښتنې له پاره د دعا غوښتلو مثالونه ذکرکیږي. (ژباړن) -

(۲) دا یوازې مسلم روایت کړی دی -

څوك چي پرما باندې يو واړ درود وو وايي الله پاك په هغه باندې لس كرته درود وائي بيا وړ پسې د الله تعالی څخه زما له پاره وسيله وغواړې حكه د غه وسيله په جنت كښې يوه درجه ده چه د الله تعالی د بندګانو څخه د يو بنده له پاره اختصاص شوی ده، او زه هيله كوم چي د غه بنده زه وو وسمه پس څوك چي زما لپاره د الله پاك څخه وسيله وغواړي نو د قيامت په ورځ زما د شفاعت له پاره مستحق وګرځيده.

د غه راز عمر رضي الله عنه چي كله د عمرې كولو لپاره تللو او رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته په څخه بښه وكړه نو عمر رضي الله عنه ته يې و فرمايل: (يَا أَخِي لَا تَنْسَنَا مِنْ دُعَائِكَ) (١) اى رورګكه! ما په د عاكښې له ياده مه او باسه.

پس نبي عليه السلام د خپل امت څخه غوښتې دي چي د ده له پاره دعا وغواړي، ليكن د غه غوښتنه د دې جهلې څخه نه ده چي دې كړي د خپلو امتيانو څخه سوال كوي بلكښې دې دوى ته په دې باندې د اسې امر كوي لكه څرنګه چي دې ورته د نور و نيكو اعمالو په باره كښې په كومو چي ثواب حاصليږي، امر كوي، د رسول الله صلی

(١) د دې حديث په سند كښې عاصم بن عبيد الله دی او هغه ضعيف دی.

الله علیه وسلم له پاره د خپلو امتیانو په ټولو اعمالوکښې
چې د دوی له خوا تر سره کیږی د دوی په شان اجرکئ
ځکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه ثابته ده چې
ده فرمایلی دی: مَنْ دَعَا اِلٰی هُدٰی .... الخ

یعنی چا چې د نیکئ په لوری بلنه ورکړه نو ده لپاره
د هغو کسانو د ثواب په اندازه اجر دئ چې د ده تابعداری
وکړی بې له دی چې د دوی په اجرکښې څه کمروالی راشی
او څوک چې د ګمراهئ په لوری بلنه ورکوی نو پر ده
باندې به د هغه چا د ګناه په اندازه ګناه پیټی کیږی
چې د ده پیروی کړی وی بې له دی چې د دوی د ګناهونو
په بارکښې څه کمروالی راشی۔

پس په داسی حال کښې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د هر نیک عمل په لوری خپل امت ته بلنه ورکړې
ده، نو د ده له پاره د دوی په ټولو هغو اعمالوکښې
چې په هغې کښې د ده تابعداری کړی دی، د دوی
په شان اجر دی۔

د غه ډول کله چې د وی په رسول اکرم صلی الله علیه وسلم
باندې درود وائی، نو الله پاک په هر یو د هغوی
باندې لس ځلی درود وائی رحمت لیږی، او د رسول الله
صلی الله علیه وسلم له پاره د دوئ د اجر په شان اجر حاصلیږئ
او د ګنده خبره ده چې الله پاک د رسول الله صلی الله علیه وسلم

په حق کښې د دوی د دعا اجابت کوي، او شک نشته چې الله تعالیٰ د دغه دعا په واسطه سره دوی ته ثواب یعنې بدله ورکوي، اوکومه فائده چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته رسیږي هغه د دغه دعا په واسطه سره د الله تعالیٰ د لوري نعمت کرځي.

دُعا داعِيَ او مَدعوٌّ له دُواړو ته کټه رسوي

د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه په صحیح حدیث کښې ثابته ده چې دۀ فرمایلي دي: دا سې یو سړی نشته چې دی د خپل ورور له پاره په غیاب کښې دُعا کوي مګر دا چې الله پاک هغې له یوه فرښته مقرره وي چې هر واری دی د خپل ورور له پاره کومه دعا کوي نو دغه مقرره شوي فرښته وائي: آمین او ستا له پاره دی هم دو مره وي.

په یو بل حدیث کښې داغلي دي: «اَسْرَعُ الدعاءِ دعوة غائبٌ لغائبٍ» (۱) یعنې ډیره زیاته د قبول د دعا په غیاب کښې د یو چا له پاره دعاکول دي.

پس د بل له پاره په دعا غوښتلو سره داعي (دعاکوونکی) او مدعوٌّ له (د چا له پاره چې دعا غوښتل کیږي) دواړو

---

(۱) منذري، ذهبي، او څنو نورو حدیث پوهانو د غه حدیث ضعیف بللي دي.

ته کته رسیږی اګرچې دعاکونکی په دنیه کښې د هغه چا چې دعاورله غوښتل کیږي نیت هم وی، له دی امله مؤمن چې کله دخپل ورور په حق کښې کومه دعاکوی نو په هغې سره هم ده ته فائده حاصلیږی او هم پری هغه چاته فائده رسیږی چې دعاورله غوښتل کیږی۔

پس چا چې بل ته وویل: زما له پاره دعاوکړه او په سره یې خپل ځان او دعاکونکی دواړو ته کته رسول مقصد وی، نو دی او هغه مسلمان رور یې دواړه د نیکۍ او تقوی په برخه کښې د یو بل مرستیالان وګرځیدل ځکه ده خپل دعاکونکی رور د مطلوب په لوړ وهڅاوه او د هغه څه ترسره کولوته یې متوجه که چې د دواړو له پاره پکښې فائده او ګټه ده۔

پس غوښتونکی په دعاسره د داسې فعل چې دواړو ته پکښې فائده وی د هغه چا په شان دی چې بل ته په نیکۍ او تقوی سره امرکوی چې بیا مامور ته د دغه عمل په انجامولو سره هم ثواب رسیږی او آمرته هم د ثواب په اندازه ثواب حاصلیږی ځکه چې د دغه مامور یې دی نیک عمل ته رابللی دی؛ او بالخصوص د هغو دعاګانو په برخه کښې لکه چې الله تعالیٰ فرمایلی دی بنده ما مور کړی شوی دی: (وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ)(۱)

(۱) سورة محمد: ۱۹

ترجمه: او بخښنه اوغواړه د ګناه څپلی او د پاره د مؤمنانو سړیو او مؤمناتو ښځو په دې کښی الله پاک په استغفار سره امر کړی دی او بیا یې فرمایلی دی:

وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ جَآءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا

(۱) - ترجمه: او که چیری دا دې له کوم وخت چې ظلم وکړه دوی په ځانونو خپلو داغلی وی تا ته پس بخښنه غوښتی وی دوی له الله څخه او بخښنه غوښتی وی پیغمبر د دوی له پاره نو خامخا به موندلې وو دوی الله تعالی لره ښه قبلونکی د توبې ډېر رحم والا.

په دې آیت کښی الله پاک دعا موخلقو د استغفار او د دوی په حق کښی یې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د استغفار دواړو ذکر کړی دی، او په هغه بل آیت کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د دعا امر شوی دی چې دعا د مؤمنانو سړیو او مؤمناتو ښځو له پاره بخښنه او غواړې ولی دا خبره دیاوړی وړده چې الله پاک مخلوق ته د دعا امر نه دی کړی چې دوی دعا د مخلوق له پاره دا سې شی سوال وکړی چې الله پاک مخلوق ته په هغی سره د سوال کولو امر نه وی کړی بلکښی الله پاک چې بنده ته د کوم شی امر کړی دی هغه فعل دی او کټرک دی تعمیلول یې د الله تعالی عبادت او طاعت دی

---

(۱) سورة النسآء: ع ۲

او د فاعل په حق کښې دا صلاح، سعادت او دغه راز الله تعالی ته د نزدیکت وسیله او سبب دی.

پس کله چې دی د غه فعل ترسره کړي نو د الله پاک د لوئ د لوی احسان او انعام (پیرزوینې) مستحق وګرځي او د ټولو نه ستر احسان چې الله پاک په بنده ګانو باندی د هغې پیرزوینه کړی ده هغه د ایمان د قبلولو په برخه کښې ور ته هدایت او توفیق ور کول دی چې د غه ایمان د قول او عمل څخه عبارت دی او د طاعتونو او نیکیو په کولو سره زیات والی موندی، نو هر کله چې بنده د خیر کار رښتیا عمل وکړي، نو په ایمان کښې یې زیادت راشي او دا هغه حقیقي انعام دی د کوم یادونه چې د الله تعالی په دې مبارک قول کښې شوی ده:-

(صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ -) (١)

ترجمه: لار د هغو کسانو چې تا انعام کړی دی په هغوی باندې. او دا رنګه د الله تعالی په دې قول کښې یادونه شوی ده:

(وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ) - (٢)

ترجمه: او هر څوک چې د الله او د الله د رسول ومنی نو دغه کسان به (په جنت کښې) د هغو کسانو سره وي چې

---

(١) فاتحه: ٧ (٢) نساء: ٦٩

انعام کړی دی الله پر خلقو باندی.

اما داخبره چی د دنیا نعمتونه پرته له دین څخه نعمتونه دی اوکه نه دی، په دیکښی زمونږ د مسلك د علماوو او نورو علماوو دوه مشهور قوله دی چی تحقیق له مخی د دنیوی نعمتونه من وجه نعمتونه بلل کیږی اگرچی من وجه تامه نعمتونه نه شمیرل کیږی.

ولی دینی نعمتونه کوم چی حصول یی په کار دی دا هغه څه دی چی الله پاك یی په کولو سره امرکړی دی او د واجبو او مستحبو څخه عبارت دی، پس دا د خیرهغه امور دی چی طلب یی د مسلمانو په اتفاق سره ضروری خبره ده، او دا هل السنة والجماعة په نزد باندی اصلی او حقیقی نعمت دی، ځکه د دوی په نزد باندی الله هغه ذات دی چی بنده ته یی نعمت د نیك عمل په ترسره کولو سره حاصلیږی.

په دی ځای کښی مقصد دادی چی الله پاك مخلوق ته لا د الله څخه د مخلوق په برخه کښی اصول د هغه څه په باره کښی د سوال کولو امرکړی دی چی په هغی کښی د مخلوق له پاره خیر او فائده وی چی هغه یا واجب دی یا مستحب دی ځکه چی الله تعالی مخلوق څخه د دینه پرته بل څه نه غواړی، پس بل چا ته یه څنګه اختیار

ور کړی چې له دغه څخه دی د دینه (واجبو او مستحبو نه) په غیر بل څه وغوښتل شي! بلکښې الله تعالی په بنده د ضرورت نه پغیر د بنده څخه د مال غوښتل هم حرام او ممنوع کړی ګڼلی دی۔

او س په دې لړکښې د دعا غوښتونکی نیت ته کتل پکار دی چې نیت یې څنګه دی. که مقصد یې په دعا سره امر بالدعاء (دعاکونکی) ته او یادګان او دعا کونکی دواړو له پاره فائده رسول وي، نو په دې سره د دعاغوښتونکی ته ثواب حاصلیږی، او که چیرته یواځې خپل مطلب حاصلول یې مقصد وي له دې چې مامور بالدعاء (دعاکونکی) ته یې ګټه ورسیږی، نو دا یواځې د دغه د نفس تقاضا پوره کول دی او بس۔

په دغه ډول سوال کولو سره الله پاک بیخي امر نه کوی، بلکښې د دغه راز سوال څخه یې نهی کړی ده ځکه چې دا د مخلوق په حق کښې داسې یو سوال دی چې د چا له پاره پکښې د مصلحت او ګټې د رسولو کوم قصد نه دی شوی، او حال دا چې الله پاک مونږ ته امر کوی چې دغه ته راجع شو، بنده ګی یې وکړو او د بندګانو سره یې په نیکۍ او احسانات کولو سره مشغول او وسو۔

په دغه ډول سوال کښې د دغو مقاصدو څخه د یو قصد هم نه دی شوی نه پکښې الله تعالی ته د راجع کیدو

دعا او صلوٰة قصد شوی دی او نه پکښې مخلوق سره احسان کول، لکه زکوٰة اداکول شو په نظرکښې نیول شوی دی.

اګرچې بنده د دغه ډول سوال په کولو سره ګناګاریږی اما بیا هم مامور به، او ما یؤذن له فیه، یعنی هغه شی چې بنده ته یې د کولو امرشوی دی، او هغه شی چې بنده ته پکښې صرف اجازه حاصله ده یو شان نه دی بلکښې د واړه په منځ کښې یو د بل سره توفیر او فرق لری.

د مثال په توګه استرقاء، یا د دم اچولو غوښتنه شوه، ځکه د غه کار اګرچې جائز دی خو بیا هم رسول الله صلی الله علیه وسلم په یو حدیث کښې فرمایلی دی: آو یا زره کسان داسې دی چې بې له حساب څخه به جنت ته داخلیږی او دا هغه خلک دی چې استرقاء یعنی د رقیې او دم طلب نه کوی ر مقصد دا دی چې، د دی د ضرورت په وخت کښې د رقیې د طلب څخه کوم چې صرف ما یؤذن له فیه دی او د رخصت په درجه کښې قرار لری د وسیلی په توګه استفاده نه کوی بلکښې د توکل څخه کوم چې اعلیٰ او لوړه درجه مقام لری کار آخلی.

د شیخ الاسلام ابن تیمیه رح وایي: د دی مسئلی په هکله مایل ځایي کښې په تفصیل سره بحث کړی دی او په

دی ځای کښی مقصد دا دی چی هرڅوك د الله او د الله د مخلوق ترمنځ داسی واسطی ثابته وی لکه څرنګه چی د مجازی پاچایانو او رعیت ترمنځ وجود لری، نوهغه د دغه عقیدی په لرلو سره د اسلام څخه خارجیږی او مشرك ګرځی، ځکه داد هغو مشرکانو عقائد ؤ چاچی د بتانو عبادت او بندګی کوله او ویل به یی:

دا (بتان) دا نبیا ود او نیکانو بندګانو تصاویر او شکلونه دی او الله ته د تقرب حاصلولو له پاره زموږ وسیلی دی!

همدا رنګه دا هغه ډول شرك دی چی الله تعالیٰ د هغی په وجه په نصرانیانو باندی رد کړی دی او فرمایلی یی دی:

(اِتَّخَذُوٓا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَالْمَسِيْحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَآ اُمِرُوٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوٓا اِلٰهًا وَّاحِدًا لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ سُبْحٰنَهٗ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ) (١)

ترجمه: اختیارمند جوړکړی دی، دوی ملایان او پیران خپل دا حکامو (د حلالو او حرامو) په غیر د الله تعالیٰ نه، او مسیح ځوی د مریم او حکم نه ؤ شوی دوی ته مګر دی خبری چی بندګی دی وکړی دوی خاص د معبود کاریو، نشته دی لائق او حقدار د بندګی په غیر له ده نه، پاك دی الله تعالیٰ د هغی نه چی دوی یی د ده سره شریك ګرځوی.

---

(١) سورة التوبة: ٣١ -

دعه راز دالله تعالی څخه په مستقیمه توګه د سوال کولو په برخه کښې الهی فرمان داسې راغلی دی :

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾ (۱)

ترجمه: او هر کله چې پوښتنه وکړي له تا څخه بندګان زما له حال زما څخه نو بیشکه زه نژدې یم قبلوم د عاد دعا کوونکي کوم وخت چې وغواړي له ما څخه پس و د منې حکمونه زما او ایمان دې راوړي پر ما یقین دې وکړي په قبول د دعا سره ، بنایي چې د دی په سمه لاره محکم پاتې شي -

همدارنګه الله تعالی فرمایلي دي .

﴿ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴾ - (۲)

ترجمه: پس کله چې فارغ شې (د تبلیغ یا له نورو څخه) نو ځان ستړی کړه (په عبادت یا دعاء کښې) او خپل رب ته رغبت او زاري کوه -

همدارنګه الله تعالی فرمایي : ﴿ وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ﴾ (۳)

ترجمه: او کله چې تکلیف و رسیږي تاسو ته په دریاب کښې نو هیر شي ستاسو نه هغه څوک چې تاسو یې په ماجنو کښې په غیر د الله تعالی نه را بولئ - او همدارنګه الله پاک

---

(۱) بقره : ۱۸۶ (۲) الم نشرح : ۷-۸ (۳) الاسراء : ۶۷

فرمایلي دي:

(اَمَّنْ يُّجِيْبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوْٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ الْاَرْضِ)-(١)

ترجمه: بلکښي هغه څوك (غوره دی)، چې قبلوي سوال د عاجز (بيکس او ناقرار) کله چې اوبولي دغه مضطر هغه لله اولري کوي سختي او کړځوي ا لله تا سو لره خليفه گان په زمکه کښي.

د غه راز الله تعالیٰ فرمايلي دي:

يَسْئَلُهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ شَأْنٍ) (٢)

ترجمه: سوال کوي د الله تعالیٰ څخه هر هغه څوك چې په آسمانونو او ځمکه کښي دي هره ورځ الله په يو بل شان کښي دي.

په الله باندي توکل او يوازې د الله تعالیٰ څخه ويره او اميد ساتل د توحيد څخه عبارت دي

شك نشته چې الله پاك د خپل مبارك کتاب په ذريعه سره هم د شرك جرړي قطع کړي دي او هم يي په دغه کتاب کښې د توحيد د دغه ډول پوره وضاحت او بيان کړي دي، او د ا په دې خاطر چې هيڅ يو کس د الله تعالیٰ څخه پرته په بل

(١) نمل: ٦٢ - (٢) رحمن: ٢٩ -

هیڅچا باندې توکل وکړي، نه ترینه امید وساتي او نه ترینه ویریږي، الله تعالیٰ په دې هکله داسې فرمایلي دي:

(فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا ط (۱)

ترجمه: پس مه وریږئ تاسو د خلقو نه او ویریږئ له ماڅخه او مه اخلئ ځما په آیاتونو باندې یو له لږه (دنیا)

همداز نګه الله تعالیٰ فرمایلي دي:

(إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ). یعنې دغه جاسوس یقیناچې شیطان دی تاسې د خپلو ملګرو څخه ویره وي. (فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) (۲)

پس مه ویریږئ له هغوی نه، او له ما نه ویریږئ که چیرې یئ تاسې مؤمنان. یا ځکه چې تاسو مؤمنان یئ.

همدارنګه الله تعالیٰ فرمایي:

(أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً). (۳)

ترجمه: آیا نه دې کتلي تا ورندې رسیدلي تا ته حال د هغو کسانو چې وو ویلي شو دوی ته: بند کړی تاسو لاسونه خپل او قائموی یعنی سم اداکوئ لمونځ او ورکوئ تاسې زکوة

---

(۱) مائده: ۴۴ - (۲) آل عمران: ۱۷۵ - (۳) النساء: ۷۷

نو کله چې فرض کړي شو په دوی باندې جنګ، په دې وخت کښې
یوه پوله له دوی نه ویریږي له د خلقونه په شان د ویرې
د دوی د الله نه، بلکښې ډیر زیات د ویرې له دنه.

دغه رسول الله پاک فرمایلي دي.

(انّما یعمر مسٰجد الله من اٰمن بالله والیوم
الاٰخر واقام الصلٰوة واٰتی الزکٰوة ولم یخش
الا الله). (١)

ترجمه: بیشکه چې آبادوي مساجد یعنی جوماتونه د
الله تعالیٰ هغه څوک چې ایمان یې راوړی دی په الله او
په ورځ آخرت او سمویې اداء کړي دي لمونځ او ورکړي
یې دي زکوة او نه دي ویرې د لي مګر د الله نه یعنی
په غیر د الله څخه د بل چانه نه دي ویریدلی.

پس دا خبره څرګنده شوه چې اطاعت په الله
او د الله د رسول دواړو کیږي، او ویره به یوازې د
یو الله څخه کیدای شي.

همدارنګه الله تعالیٰ فرمایلي دي:

(ولو انهم رضوا ما اٰتٰهم الله ورسوله
وقالوا حسبنا الله سیؤتینا الله من فضله
ورسوله انّا الی ربّنا راغبون). (٢)

ترجمه: او که دوی خوشحاله شوي وای په هغه څه

---

(١) التوبة: ١٨ (٢) التوبة: ٥٩

چې ورکړې ؤ دوی ته الله تعالیٰ او رسول د هغه، او دوی ویلی وای چې کافي (بس) دی مونږ لره الله تعالیٰ زر دی چې را به کړي مونږ ته الله تعالیٰ د فضل خپل نه او رسول د د غه الله رنه بل غنیمته) .

او د الله تعالیٰ د دی قول نظیر د الله پاك د غه مبارك قول دی چې فرمایي :

(اَلَّذِیْنَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوْا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ اِیْمَانًا وَّقَالُوْا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِیْلُ.) (۱)

ترجمه: دا هغه کسان دی چې وویلی دوی ته خلقو (جاسوس) یقینا خلقو یعنی کافرانو را ټول کړي دي ستاسې د مقابلې له پاره ډیر لښکرونو ویریږئ له دوی نه پس د غه ویره لولاشیات کړ ایمان د دوی، او دویل دوی: بس دی مونږ لره الله تعالیٰ او دی ښه کارساز دی.

رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل امت ته د توحید د غه قسم په کامله توګه ثابت او روښانه کړ او د شرك ټول اسباب یې په خپل امت کښې محوه او نابود کړل او دا له دی امله چې د غه د ول توحید ز مونږ د دی قول تثبیتونکی دی چې وایو .

(لا اله الا الله) نشته دی لائق د بندګی او عبادت

---

(۱) آل عمران: ۱۷۳ .

مګر یو الله دی یعنی د الله پاک نه په غیر بل څوک د عبادت او بنده ګۍ وړ نه دی، ځکه (الله) هغه ذات دی چې زړونه ورته په کمال محبت، تعظیم، درنښت، احترام، امید او خوف سره تسکین له پاره پناه ور وړی -

رسول الله صلی الله علیه وسلم په دې برخه کښې زښت زیات تاکید وکړ او حتی چې خپلو امتیانو ته یې وفرمایل: (لا تقولوا ما شاء الله و ما شاء محمد) یعنی داسې مه وایئ که د الله خوښه وی او د محمد ص خوښه دی بلکښې داسی وو وایئ: ما شاء الله ثم شاء محمد) که د الله خوښه وی او بیا د محمد ص خوښه وی.

یو ځل یو سړي رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: که د الله خوښه یی او ستا خوښه یی، رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: (اجعلتنی لله نداً، آیا زه دې لله شریک وګرځولم؟ داسی ووایه: (ما شاء الله وحده) که د یو الله خوښه وی- (۱)

---

(۱) په اوسنی وخت کښې د ډیرو زیاتو خلقو د خولو څخه په ناپوهئ سره دغه ډول ناروا اقوال زیات راووځی او بیا خصوصاً په هغه وخت کښې چې تملق او غوړه مالی ورسره مل شی نو د اکثر خاوندانو او هغو کسانو ته چې ورته په مادی لحاظ سره اړتیا لري په خطاب کښې وایی: خدای او ته به دا کار کوی، په خدای او تا باندې دا کار شو، که د خدای او ستا خوښه وی، نو دا کار کیږی، په خدای (باقی ص ۷۱)

دغه راز رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:

څوک چې لو ړه (قسم) کوي نو هغه دې په الله سره قسم یاد کړي او یا دا چې چُپ دې دي. همدا رنګه یې فرمایلي دي: چا چې د الله پاک نه په غیر په بل څه باندې لوړه وکړه نو هغه د شرک مرتکب وګرځید. یعنی د الله پاک سره یې شریک پیدا کړو -

دغه ډول رسول الله صلی الله علیه وَسَلم ابن عباس رضی الله عنه ته و فرمایل: کله چې سوال کوې نو د الله نه یې وغواړه او کله چې د مرستې غوښتنه کوې نو د الله څخه مرسته غواړه وچ شوي دي قلم، یعنی فارغ شوی دی د هغه څه د لیکنې څخه چې څکښې دی راتلونکي دي، او ته ورسره څنګ کیږه ی (یعنی کوم شی چې تا ته د رسیږی هغه مقدر شوی دی، که ټول خلق تا ته د نفع رسولو کوښښ وکړي تا ته به نشي رسولی مګر هغه شی چې الله پاک ستا د ګټې دپاره لیکلی وی، او که چیرته ټول خلق د دې خبرې کوښښ وکړي چې تا ته نقصان او زیان درو رسوي نو تا ته نقصان نه شی در رسولی مګر هغه شی چې الله پاک ستا د ضرر له پاره لیکلی وی -

---

(پاتی ضلا) او تا باندې هم سپارلی دی، خدای اد تا ته هم سپارلی دی. د دغه حدیث له مخی دغه ډول اقوال شرعا روا دي ځان ساتنه ورته ضروری ده - (ژباړن)

د غه ډول رسول کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی:
زما د توصیف په برخه کښی د و مره افراط مه کوی
لکه څو مره چی نصرانیانو د عیسی بن مریم په برخه
کښی کړی ؤ، بیشکه زه بنده یم ما ته د الله بنده او
د هغه رسول ووایئ. همدارنګه یې فرمایلی دی:
الله! ته زما قبر بُت و نه ګرځوی چی عبادت یې شروع شی
د غه ډول رسول الله فرمایلی دی: زما په قبر
باندی اختر (خوشالی او میله) مه جوړ وئ، پر ما باندی
درود ووایئ، بیشکه ستاسی درود د هر ځای کښی چی
یاستی ما ته را رسیږی.
همدا غه ډول رسول الله صلی الله علیه وَسَلم د خپل
مرض په حالت کښی و فرمایل: په یهودو او نصاراؤ دی
د الله لعنت وی د دوی د خپلو انبیاوو د قبرو نو څخه
مساجد جوړ کړی ؤ- ده خپل امت د هغه ډول افعالو
او مراسمو د اجراکولو څخه و یرولو کوم چی د یهودانو
او نصرانیانو له خوا په دی برخه کښی منځ ته راغلی ؤ.
اُمّ المؤمنین عائشه رضی الله عنها وایي:
که دا ویره نه وای چی خلق به بیا د رسول الله صلی
الله علیه وسلم د قبر نه مسجد جوړ کړی نو حتما به یې قبر
مکشوف یعنی ښکاره وای او کوم حائل یا پرده به یې
نه درلی، لیکن دا بد کار دی چی قبر یې ښکاره شی او مسجد

تر ینه جوړ شي (۱) «شیخ وایي» دا یو وسیع باب دی چې زښت زیات دلائل پکښې وجود لري. (۲)

(۱) لکه چې په فتح الباري کښې ذکر دی مراد په دی سره د کور څخه د باندی د فن کیدل دی.

(۲) بټول هغه احادیث چې معنایې مخکښې ذکر شوه د سنن په لحاظ سره جید او کره دی.

(په روستنی حدیث کښې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په یهودو او نصاراؤ باندی لعنت ویلی دی سبب یې ورله داپه ګوته کړی دی چې دوی دخپلو انبیاؤ د قبرونو څخه مساجد جوړ کړي ؤ، او بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل صحابه او امتیان په دی برخه کښې د هغه ډول افعالو نه د منع څخه ویرول کوم چې هغوی د خپل ځانه ایجاد کړي ؤ، بناءً او س په دی باندی ځان پوهول په کار دی چې د (اتخذوا قبور انبیائهم مساجد) چې معنایې داده، دوی د خپلو انبیاؤ د قبرونو څخه مساجد جوړ کړي ؤ، څه مقصد کیدی شي ؟.

شیخ محمد ناصر الدین البانی د دغه (اتخاذ) یا مسجد جوړولو په باره کښې په (تحذیر الساجد من اتخاذ القبور مساجد) نومی خپل تصنیف کښې مفصل او په زړه پوری بحث کړی دی او د موضوع په اړه یې یوزیات شمیر احادیث په مختلفو روایاتو او عباراتو سره رانقل کړی دی او بیایې د غــه

(اتخاذ) د علماؤ او محدثینو د اقوالو په رڼا کښې په دری ډوله داسې معنا کړې دی:

۱- په قبرونو باندې لمونځ کول یعنې په قبرونو باندې سجده ایښودل.

۲- قبرونو ته سجده کول او په لمانځه او دعا کښې ورته مخامخ کیدل.

۳- په قبرونو باندې جوماتونه (مسلجد) جوړول او پکښې د لمانځه د آداء کولو قصد او اراده.

شیخ البانی داسې لیکلی دی چې امام شافعی (رح) ویلی دی چې حدیث د غو دریو واړو معناګانو ته شامل دی.

د دغه رسالې د ژباړونکي په نظر چې د دغه دریواړو معناګانو څخه هره یوه واضحتل شی په اوسنی وخت کښې د هر یوې له پاره مصداق وجود لري ځکه داسې جوماتونه وجود لري چې په مقبرو کښې په قبرونو باندې د پاسه آباد شوي دي، او خلك پکښې لمونځ اداکوي.

دغه راز ډیر جوماتونه دي چې په ادیرو کښې او د نورو ځایونو کښې د قبرونو په منځ او د یا خوا و شا کښې جوړ شوي دي، او دغه ډول په ځنو مسجدونو کښې د بعضو پیرانو، اخوندانو او ملا امامانو مړي د ځنو ځنو د غرضو اشخاصو له خوا دفن کیږي چې اکثره یې په لمانځه او دعا کښې د قبلې په لوري مخې ته واقع کیږي.

دارنګه په مقبرو، دراګاګانو او په اصطلاح زیاتو نو کښې سجده او انحناء او د قبرونو شکله ول او ډېر کول د قبرپرستو او زیارت پرستو له خوا یوه عادي مسئله ګرځېدلې ده. په دې هکله د دې د زیات تفصیل له پاره د شیخ البانی کتاب (تحذیر الساجد من اتخاذ القبور مساجد) ته مراجعه وشي.

الله پاک دې مونږ ټولو مسلمانانو ته د سمې لارې هدایت وکړي، او د هر ډول شرک او ناروا اعمالو څخه مو دې په امان کښې وساتي).

(ژباړن)

هغه اسباب چې الله پیدا کړي دي انکار ترې نشي کیدای

مؤمن سړی له دې چې په دې باندې علم لري چې الله پاک د هر شي پالونکی او مالک دی، خو دی ته کاسر دی د هغو اسبابو څخه چې الله تعالی پیدا کړي دي انکار نو کړي د مثال په توګه (الله ج) د نباتاتو د را ټوکولو او زرغونولو له پاره لکه چې فرمایي باران یې سبب ګرځولی دی -

(وَمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ مَّآءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيْهَا مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ) (۱)

(۱) بقره: ۱۶۴ -

ترجمه: او په هغه څه کښې چې را ورولی دی الله تعالیٰ
د آسمان له طرفه له او بو څخه نو زمونږ نه کړی دی په
هغوا و بو سره ځکه پس د دې والی د هغې نه او خپاره کړی
یې دی په دې ځمکه کښې له هر قسمه ژوندي سریعنی څو څیزد-
ستبکو څخه -

د غه راز لمر او سپوږمۍ د هغه شیانو له پاره اسباب
ګرځولی دی د کومو د جود چې د دغو د واړو یعنی لمر او سپوږمۍ
پوری اړه لری -

د غه ډول یې دعا او شفاعت په هغه څه کښې چې په دعا
او سفارش سره حاصلیږی اسباب ګرځولی دی -

د مثال په توګه په د مرۍ باندی د مسلمانا نو له خوا د جنازی
د لمونځ اداکول شول، ځکه د جنازی لمونځ د هغوا سبابو د
جملې څخه دی چې الله پاک د هغې په توسه سره پر مړی باندی
رحم کوی او په دغه مړی باندی د جنازی د لمانځه اداکونکو
ته ثواب ورکوی -

اما په اسبابو کښې دری ټکو ته متوجه کیدل په کار دی
یو دا چې د مقصد د حصول له پاره په خاص ډول سره کوم
ځانګړی سبب په پام کښې و نه نیول شی بلکښې د دغه سبب په
څنګ کښې د نورو اسبابو څخه هم استفاده کول ضروری دی
او د دې سره سره د مطلوب د لاس ته راوړلو په لاره
کښې د ځنډ اتو هم دی چې د هغې لری کول هم ضروری

وی نو که چیرته اسباب بشپړه نه شی او خنداوان له منځه لاړ نشی مقصد نه حاصلیږی، او الله (ج) چې پاك او منزه دی هغه څه لره چې خوښه یې وی هغه پیدا او شته کاندی اگر چې د خلقو خوښه نه وی، او کوم شی چې د خلقو خوښې وی نو د هغی وجود هله ممکن گرځی چې الله پاك یې د پیدا کیدو اراده وکړی۔

دویم دا چې د یوشی په سببیت باندی عقیده ساتل بی له دی چې په سببیت باندی علم ولری، ممنوع امر دی، پس هغه څوك چې د یو داسی شی سببیت ثابته وی چې یاور باندی علم نه لری او یا هغه د شریعت مخالف وی هغه په باطله لاره روان دی، لکه هغه شخص چې د نذر متعلق په دی گمان او سی چې نذر د مصیبتونو د مخ نیوی او د نعمتونو د حصول په برخه کنبی یو سبب دی، ځکه په صحیحین کنبی د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه ثابته ده چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د نذر د منلو څخه منع کړی ده او فرمایلی یې دی: نذر منونکی د نذر په ادا کولو سره کوم غوره عمل نه ترسره کوی بلکنبی نذر صرف د بخیل د لاسه د مال د خروج او وتلو یوه لاره ده۔

دریم دا چې دینی اعمال کوم چې مشروع نه وی د اسبابو د جملی څخه نه حسابیږی، ځکه چې مبنی د عبادا تو، توقیفی ده، یعنی د شارع څخه د سمع او نقل پوری اړه لری پس انسان

له پاره دا جائز نه دی چې د ی دا الله پاک سره شریک مقرر کړی، او د الله تعالیٰ څخه په غیر بل چاته دا مدد شه وروا ځي او راوبې بللي او عبادت يې ور له پیل کړی، اګرچې د ی په د ی ګمان اوسی چې د غیر الله بلنه د دې له پاره د ځينو مقاصدو د لاس ته راوړلو په برخه کښې سبب جوړی دای شي. له همدی امله هغه طریقې چې د شریعت مخالفې او بدعت دی د الله تعالیٰ د عبادت په برخه کښې وربانديي دا نسان له پاره عمل ترسره کول اګرچې دی پری د شریعت ګمان هم کوی، ممنوع او ناروا دی۔

دا خبره هم په پام کښې نیول په کار دی چې کله کله دا نسان سره د ځینو مقاصدو په لاس ته راوړلو کښې هغه وخت چې دی د الله تعالیٰ سره شریک مقرر کاندی شیطان مرسته کوی، او کله کله دا نسان ځنې حاجتونه د کفر فسق، او عصیان په وجه سره حاصلیږی خو د دې له پاره د دغو اعمالو انجامول حرام او ناروا دی ځکه کوم فساد چې د دغه افعالو په ارتکاب سره منځ ته راځي هغه ډیرلوی دی په نسبت سره هغه مصلحت ته چې د دغو ناروا اعمالو په انجامولو سره منځ ته راځي۔

او دا ځکه چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د بعثت مقصد د مصالحو تحصیل او تکمیل او د مفاسدو تقلیل، او د له منځه وړل دی پس الله پاک چې په کوم شي سره امر کړی دی

نو د هغې د فائدې او ګټې د سولو اړخ راجع او دنیا ته متصور دی او د کومرشی څخنه چې یې منع کړې د که نو په هغې کښې د فساد د منځ ته را تلو جانب راجع او دنیا ته متصور دی -

دا یو څو جملې دي چې زښت زیات بسط او تفصیل لري، خو دا چې په دغو محدودو پاڼو کښې نه ځائیږي نو په لنډه ول سره ود باندې رڼا واچول شوه

والله اعلم

وصلی الله تعالٰی علی خیر خلقه محمد وعلی آله واصحابه اجمعین ط